

OPBOUW

WEEKBLAD TOT OPBOUW VAN HET GEREFORMEERDE LEVEN

uitgave van de gereformeerde persvereniging „opbouw“

De reddende boodschap

IV

...zo zullen in Christus allen
levend gemaakt worden...

1 Kor. 15 : 22.

Het is een hachelijke onderneming om te spreken over de toekomstverwachting van de kerk. Er staan althans vele mensen om ons heen die ons verwijten, dat de gemeente zich ten aanzien van de toekomst overgeeft aan vele wensdromen. In de moeite en de zorgen en de ellende van dit aardse leven heeft de Christen zich een toekomst gefantaseerd die een vergoeding moet betekenen voor al wat hij hier tekort komt, een schadeloosstelling voor alle leed en verdriet dat hij op deze aarde moet ondergaan.

Als dit verwijt waar is — en wij zullen het niet zonder meer met een hautain gebaar naast ons neer kunnen leggen — dan houdt dit tweërlei in: in de eerste plaats, aldus de critici, is de kerk eeuwenlang onverschillig geweest voor de misère van deze wereld, voor de ellende der armen, de nood der gebrekkigen, de moeite der misdeelden. En in de tweede plaats is dan onze toekomstverwachting egoïstisch. Niet de glorie van onze God, niet de verlossing der wereld, maar onze zaligheid, onze vreugde zou dan het eigenlijke van de toekomstverwachting der gemeente zijn.

Neen, wij mogen niet zonder meer dit verwijt naast ons neerleggen. Want is het niet waar, dat de kerk vaak onverschillig is geweest voor de actuele nood, voor de sociale misstanden, voor de ellende waarin grote bevolkingsgroepen zich bevonden? Is het niet waar, dat de mensen vaak tevreden werden gesteld met een wissel op de eeuwigheid? Is de toekomstverwachting der kerk niet vaak geweest een vroom smoesje, waardoor de mensen met een kluitje in het riet werden gestuurd?

En is het óók niet waar, dat vele kerkmensen zich meer bezorgd hebben gemaakt om een goed plaatsje in de hemel, om hun privé-zaligheid, méér dan om de voleinding van het werk des Heeren, de volkomenheid van Christus' glorie, in de verlossing van de gehele kosmos?

Ja, wij mogen ons wel bewust zijn, dat we in de overdenking van de toekomst der kerk wandelen op de rand van een scheermes. En we zullen moeten toezien, dat we door een caricatuur van de boodschap het uitzicht niet verduisteren op het werk van onze God.

Maar we zullen tegelijk toezien, dat we ons niet de vreugde laten ontnemen, die de boodschap ons schenkt. Want het is niet onze wensdroom, maar het is de blijde verkondiging van onze Heer, dat Hij uitzichten opent voor de lijdende, strijdende, worstelende gemeente.

Zo op het eerste horen schijnt de apostel een minder prettige wijze van polemiseren erop na te houden. Het is immers allerminst een blijk van wellevendheid, wanneer je begint de tegenstander te qualificeren als een dwaas (vs 36). Dit is te vreemder, waar dezelfde apostel meermalen vermaant tot vriendelijkheid, ook jegens hen die buiten staan. En hier betreft het niet eens een buitenstaander. Hier is een van de mensen aan het woord binnen de kerk van Korinthe, die zeggen, dat de opstanding van dode mensen onmogelijk is.

Bovendien schijnt het verwijt van dwaasheid te werken als een boemerang: het keert

op Paulus' eigen hoofd terug. Want die mensen in Korinthe zeggen: een dode, die begraven is en tot ontbinding is gekomen, kan niet weer uit het graf opstaan. Als de belijdenis van de opstanding des vleses maar niet een mooie formule is, doch betrekking heeft op een komende werkelijkheid, welnu, dan zullen de doden toch met hun eigen lichaam weer tot leven moeten komen. Dan zullen ze met hetzelfde lichaam, waarin ze op aarde geleefd hebben, uit het dodenrijk te voorschijn moeten komen. En dat is een radicale onmogelijkheid. Want er zijn mensen, wier lichaam verbrand is, wier as verstrooid is. Er zijn mensen die verslonden zijn door de wilde dieren en wier lichaam nimmer in een graf is gelegd. En de overledenen die wél begraven zijn, hun lichaam wordt opgelost in zijn kleinste delen. En later wordt het graf opgeruimd. En op de jongste dag is er niets meer te vinden van wat eens een mens is geweest. Hoe kunnen dan de doden opstaan? En met welk lichaam zullen zij komen?

Maar Paulus noemt iemand die zo redeneert en die boven deze redenering niet uitkomt: een dwaas. En dat woord duidt niet iemand aan die maar een klein verstand heeft, want dat kan men een mens maar moeilijk kwalijk nemen: hij heeft niet zichzelf gemaakt. Maar deze dwaas is iemand die zijn verstand niet gebruikt. Het schijnt een logische redenering: een dode kan nimmer in zijn eigen lichaam opstaan. Maar het is helemaal niet logisch. Het is dwaas gepraat.

Wanneer iemand in de Schrift een dwaas genoemd wordt, dan wordt daar mee bedoeld, dat hij geen rekening houdt met de Heere. Dwaas is iemand die, o ja, het bestaan van God (dwaze abstractie!) wel erkent, maar die in de gang van het leven de Heere niet meetelt. Dwaas is iemand die met alles rekening houdt, behalve met de levende God.

En dus legt Paulus in deze benaming de oorzaak bloot van de Korinthische dwaling: men kent daar de Heere niet in Zijn overweldigende kracht, in Zijn onmetelijke macht, in Zijn veelkleurige mogendheid.

En dat is te dwazer, omdat men in het gewone leven elke dag met de almacht Gods te maken heeft. Wanneer een boer tarwe zaait, de zaadkorrels in de aarde stopt, dan zegt hij toch niet: ziezo, dat zit erin en dat komt er nooit meer uit? Dan rekent elke boer erop, dat dit zaad weliswaar tot ontbinding zal overgaan, maar dat juist daardoor het ontkiemingsproces zal plaats vinden; en uit dit zaad zal nieuwe tarwe te voorschijn komen. Hoe komt dat? Dat komt door de mogendheid van de almachtige God: Hij geeft er een lichaam aan gelijk Hij wil.

Als een boer dus over een jaar een veld vol tarwe wil hebben, wat doet hij dan? Dan laat hij niet wagens vol tarwe aanrukken om ze kant en klaar, rijp en gaaf op het veld te zetten. Hij zaait niet het toekomstige lichaam. Hij stopt alleen wat naakte korrels in de grond. En dan zorgt de almachtige God ervoor, dat uit die korrels het toekomstige lichaam, de aar en de halm, ja een rijke oogst te voorschijn komt.

Is hiermee de opstanding der doden bewezen? Allerminst. Want de opstanding der doden valt niet te bewijzen. Die kunnen we alleen geloven op gezag. Maar met het beeld van die boer is wel bewezen, hoe dwaas het is om alleen maar te rekenen met wat men op een bepaald moment ziet en niet te rekenen met de scheppende mogendheid van de Heere God.

Door die scheppende almacht zal de Heere

UIT DE INHOUD:

De reddende boodschap (IV)	W. B.
Spanningen in de Kerk (XIV)	C. V.
Koningin Juliana	
Boeken-week en cultuur	J. B.
De ootmoed volgens Calvijn (VI)	
Ontwerp van Wet Premie	
Kerkenbouw	H. D. v. W.
Persschouw	C. V.
Kritische krabbel	Frater
Kerknieuws	

ons op de jongste dag een heerlijk lichaam schenken, dat nauwelijks te vergelijken is met ons lichaam van vandaag, waarin we nauwelijks ons lichaam van nu zullen erkennen.

Alleen maar, kunnen we dan nog wel spreken van de opstanding der doden? Is het dan nog wel zo, dat dit ons lichaam herrijst? Of is het veelmeer zo, dat we een nieuw lichaam krijgen?

Het zal niet toevallig zijn, dat Paulus het beeld gebruikt van het zaad. Wanneer er een plant uit de grond schiet, met halm en aar, met bloem en vrucht, dan is het nauwelijks te geloven, dat deze plant uit een zaadkorrel is ontstaan. Want die plant heeft een geheel ander lichaam dan de zaadkorrel. En toch bestaat er een onlosmakelijk verband. Toch is de scheppende daad van God niet los te denken van die bestaande zaadkorrel.

Zo zal op de jongste dag een nieuw menselijk lichaam gezien worden, in een ongekende schoonheid, in een onvermoede bloei; demonstratie van de scheppende almacht des Heeren. Maar op een wijze die voor ons niet doorzichtig is, bestaat er toch een verband tussen het lichaam van straks en het lichaam van nu. Wij zullen opstaan, wij zullen op de nieuwe aarde wandelen, wij met ons lichaam.

Begrijpt u het niet? Ik ook niet. En ik schaam me er niet voor. Want we hebben te doen met een God van menigvuldige verrassingen en met Zijn scheppersmacht die een ongekende pluriformiteit vertoont.

Moet u maar eens om u heen zien: het vlees van mensen is heel anders dan dat van beesten; het vlees van vogels is heel anders dan dat van vissen. We noemen het allemaal vlees, maar wat een grote verscheidenheid heeft God in Zijn schepping gelegd.

Moet u eens kijken naar de hemellichamen: de zon heeft een andere heerlijkheid dan de maan en dan de sterren. En elke ster is weer anders dan de rest.

Welnu, zo ongeveer zal het op de jongste dag zijn. We zullen dan weer mensen zijn van vlees en bloed, met een echt menselijk lichaam. Maar het zal toch verrassend anders zijn dan het vandaag is. Met een heerlijkheid die toch verschilt van de heerlijkheid die we nu bezitten. Met vlees dat toch anders is dan het vergankelijke vlees waarin we nu rondwandelen.

Het is moeilijk onder woorden te brengen, hoe het dan zal zijn. Dan zou het trouwens geen verrassing meer zijn. Maar het zal toch zo wezen, dat al wat hier vergankelijk, lelijk, misvormd, pijnlijk en zwak is, straks zal omgezet zijn in onvergankelijk, gaaf, heerlijk, sterk.

We zullen niet meer door natuurlijke factoren beheerst worden. We zullen wel eten aan het grote avondmaal, maar honger zullen we niet meer kennen. We zullen drinken de nieuwe wijn in het Koninkrijk van onze God, maar dorst zullen we niet meer hebben. We

zullen werken met ons nieuwe lichaam, maar vermoedheid zal er niet meer zijn.

En intussen lopen we nu op de rand van een scheermes. Want de ene criticus zegt: u is als iemand die honger heeft en droomt, dat hij straks heerlijk zal eten. En de andere criticus, die het wat vromer meent, zegt: een egoïstische toekomstverwachting. Het draait hier alles om de mens.

Maar de apostel Paulus heeft het heel anders begrepen. Hij roemt hier niet slechts in de komende glorie van de mens, maar in de levendmakende kracht van Jezus Christus.

Zoals Adam de hunkering kende, de lust naar de vermenigvuldiging, naar de verwekking van kinderen; zo heeft Christus Jezus de hunkering om niet alleen te zijn in zijn onvergankelijke glorie. Hij wil broeders en zusters hebben die delen in Zijn heerlijkheid. Wij moeten gelijkvormig worden aan het beeld van Jezus Christus, omdat Hij de Eerstgeborene wil zijn onder véle broeders.

Onze toekomstverwachting, onze levensvernieuwing is niet de projectie van ónze verlangens, maar het is de vervulling van Christus' hunkering naar de volle gemeenschap met Zijn broeders en zusters.

En daarom kunnen we vandáág er tegen. Onze toekomstverwachting maakt ons niet onverschillig of onvruchtbaar voor de wereld

van vandaag. Integendeel, we kunnen nu standvastig zijn, onwankelbaar, en altijd overvloedig in des Heeren werk.

Ik kan wel tot iemand zeggen, dat hij standvastig moet zijn in deze wereld en onbeweeglijk, maar wanneer hij op drijfzand staat, of in een moeras, dan is dat een ijdele vermaning. Maar de apostel heeft ons eerst geplaatst op het onwankelbare fundament van Christus' werk en van de Christelijke hoop. Hij heeft eerst gezegd, dat we aan de ijdelheid en de vergankelijkheid zijn onttrokken. Vandaag al in Jezus Christus, straks in vervulling. We zijn door Christus uit het moeras getrokken, van het drijfzand weggehaald. En nú wordt ons gezegd, dat we onbeweeglijk zullen standhouden. Dus zullen we niet weer in het moeras terugkeren. Maar Christus Jezus vasthouden. Stevig vasthouden. Dan komt — uit Hém — de overvloed vanzelf. De vrucht van onze arbeid, van onze moeite. Dus is dit altijd weer het einde én het begin, het een en het al: geloof in de Heere Jezus Christus en gij zult zalig worden. En het zal een zaligheid zijn die geen oog heeft gezien, geen oor heeft gehoord, die in geen mensenhart is opgeklimmen. Wánt het is een zaligheid die GóD bereid heeft.

En onze God is een God van onvermoede en ongekende verrassingen.

Baarn.

W. Borgdorff.

Spanningen in de Kerk

XIV

„Ik zal ze lokken”

Wij willen nog wat zeggen over Gods genadeworsteling met zijn afvallig volk, het volk van het tien-stammenrijk.

Die is zo aangrijpend. Want daarin straalt Gods wonderlijke barmhartigheid in inderdaad bovenaardse glans. En ze werd en wordt helaas zo bitter slecht gekend en verstaan!

* * *

Ik wil nu wat zeggen over Gods worsteling met Israël door de dienst van Hosea.

Deze is in meer dan één opzicht een bijzondere figuur onder de profeten.

Dat merk je direct als je zijn profetieën begint te lezen.

Na het opschrift horen we immers die vreemde, schokkende woorden (ik volg de vertaling van Prof. van Gelderen): „Ga heen, neem u een vrouw van hoererij en kinderen van hoererij, want het land hoereert schandelijk achter Jahwe vandaan”.

Is dat niet een vreemde, een weerzinwekkende opdracht?

Hosea moet een vrouw nemen wier bestaan en gedrag in alles beheerst en gekenmerkt wordt door hoererij! Zo, dat ook de kinderen, die in haar huwelijk met Hosea geboren worden, door die hoereij worden gekwalificeerd. Is voor een man groter verschrikking, vernedering, schande denkbaar?

Maar deze opdracht heeft diepe zin. Want door dit afschuwelijke huwelijk van Hosea wil God Israël laten zien hoe het zich gedraagt ten opzichte van zijn God. In Hosea's huwelijk zal God als in een spiegel Israëls ontrouw jegens Hém permanent voor ogen houden.

God sloot immers met Israël een huwelijk. Bij de Sinaï reeds. Maar het Israël uit Hosea's dagen pleegde dagelijks echtbreuk jegens de HERE. Het verslingerde zich aan walgelijke afgoden als Baäl en Astarte. Welnu, wat Israël doet ten opzichte van de God van Abraham, Izak en Jakob moet het nu in al zijn afzichtelijkheid zien in het zijn, het gedrag van Hosea's vrouw, in de ellende en schande waarvan het huwelijksleven van Hosea vol was. En Hosea moet in het liefhebben van juist déze vrouw, en in het haar ondanks alles trouw blijven, iets laten glanzen van Gods ondoorgrondelijke liefde voor zijn afvallig volk.

We kunnen ons moeilijk voorstellen wat Hosea wedervoer, hoe nameloos hij leed. God vroeg van hem het grote offer van een onzwaarbaar bitter en vernederend huwelijk. Daarin, daarmee, daardoor moest hij profeet Gods zijn onder het volk. Hij moest profeet zijn met

het woord, ja, maar bovenal met zijn leven, met de misère, het kruis van zijn leven.

Profeet-zijn betekent altijd lijden. God „waagt” zijn profeten „er aan” om der wille van zijn volk. En wie zal God hierover durven kapittelen? Die God, die straks zijn eigen Zoon „er aan” zal „wagen”, door Hem te zenden in alle verschrikking, schande en gruwelijkheid van onze zonde?

Met een variatie op een bekend woord van Luther kan men zeggen: Profeet wordt men niet door leren, begrijpen, speculeren, maar door te leven, ja, te sterven en verdoemd te worden”.

* * *

Uit dit huwelijk worden Hosea nu drie kinderen geboren. Drie „kinderen van hoererij”. Ook die kinderen worden als zodanig opgenomen in Gods profetische arbeid, in zijn genadeworsteling met Israël. Ze moeten spreken van Israëls overtredingen en Gods reactie daarop — door hun bestaan, hun optreden, speciaal door de namen die ze ontvangen.

Het oudste kind is een jongen. Hij moet Jizreël heten. Met deze naam zal hij ononderbroken uitroepen, dat God na korte tijd Jizreëls bloedschuld van Jehu's huis zal af-eisen en het koningschap van Israël zal te niet doen.

Er was in Israël een „bloedschuld van Jizreël”. Die lag op het huis van Achab. Want Achab en zijn vrouw Izebel hadden in Jizreël Naboth vermoord. Daarom droeg God aan Jehu op die bloedschuld te wreken. Deze deed dat — zeer grondig. Er bleef niet één van Achab's kinderen in leven. Maar — Jehu deed het ten behoeve van eigen macht en eer! Daarom kwam de bloedschuld van Jizreël op Jehu en zijn huis te liggen. Ze gleed om zo te zeggen van Achab's huis over op dat van Jehu. En God zou die nu op Jehu wreken. Jehu's huis zou ondergaan, zoals eens Achab's huis te gronde ging. En met Jehu's huis zou het koningschap van Israël, ja heel de macht en de kracht van het volk ondergaan.

Het tweede kind van Hosea is een meisje. Ook zij wordt een teken, een boodschap. Ze krijgt de naam **Lo-Ruchama**. Dat wil zeggen: Voor haar is er geen ontferming, geen liefde. Met dat kind en haar naam predikte God, dat Hij zich voortaan niet meer over Israël zou ontfermen. Het warme, innige liefdebeton van God aan zijn volk houdt spoedig op!

Na enkele jaren brengt Hosea's vrouw een derde kind ter wereld. Dat ontvangt als naam het onheilvolle: **Lo Ammi**. Gij zijt niet langer mijn volk. Die jongen predikt met zijn existentie en naam het komende dieptepunt van Israëls historie. Want hij roept zo uit, dat God zijn verbond met Israël zal beëindigen. Jahwe zal het een scheidbrief geven, ten

KONINGIN JULIANA

Terwijl Rusland overwinning op overwinning behaalt in de koude oorlog; terwijl de nieuwe regering van de Verenigde Staten die zo krachtig zou zijn, nu reeds enkele malen ernstig heeft gefaald; terwijl president Kennedy Soekarno als de vader des vaderlands eert; terwijl Frankrijk erger dan ooit is verscheurd; terwijl daardoor de west-europese statengemeenschap zo zwak is als nimmer te voren; terwijl in eigen land het politieke leven zo bitter weinig geest, kracht en vaart vertoont, viert onze geëerbiedigde Koningin haar verjaardag.

Omdat de Koningin in deze situatie haar verjaardag viert is dat een gebeuren waar we met bijzondere aandacht en dankbaarheid mee bezig mógen en móeten zijn. Want het betekent, dat Nederland nóg leeft onder het bewind van een Oranje; dat ons volk nóg zelfstandig is en dat God aan ons volk nog het hoogste geeft van wat Hij door een vorst geven kan, namelijk de vrijheid en dan vooral de vrijheid om Hem naar zijn Woord te dienen.

Laten allen die God kennen als hun Hemelse Vader en Jezus Christus als hun Verlosser nu vurig danken voor wat wij in onze Koningin ontvingen en de HERE smeken, dat Hij haar en haar gezin moge vervullen met zijn genade en Geest.

bewijze dat Hij nu ook van zijn kant het huwelijk met Israël verbreekt. Is dat woord: „Gij zijt niet langer Mijn volk en Ik ben niet langer uw. Ik-zal-zijn; Ik ben niet langer uw God”, niet een woord vol van het zwartste onheil?

Zo zijn Hosea, zijn vrouw, zijn huwelijk, zijn kinderen, zijn gezin, een profetie. Ja zeker, Hosea spreekt ook profetische woorden. Hij verkondigt ook in woorden een boodschap van God aan Israël. Maar bovenal is hij met vrouw en kinderen, met heel zijn familieleven een profetie. Die allen zijn een boodschap in heel hun bestaan.

Zo dringt God met alle mogelijke middelen zijn woord naar zijn volk toe.

En in wat God zó zegt is een climax! Hosea's huwelijk beeldt de goddeloosheid van Israël uit naar haar diepste kern. En zijn drie kinderen roepen het Israël toe: Uw koning, uw koningschap, ja heel uw macht gaat onder! Erger nog: Gods liefdebeton jegens u houdt op! En het allerergste: God maakt aan zijn verbond met Israël een eind!

* * *

Maar hiermee is nog niet alles gezegd. Zelfs niet het voornaamste.

Als Hosea's eerste zoon is geboren en zijn naam heeft ontvangen, zwijgt God. Al wat Hij toen te zeggen had was daarmee gezegd. Jehu's geslacht en daarmee het koningschap en het nationale bestaan van Israël gaan onder.

Maar na de naamgeving van het tweede kind, Hosea's dochttertje, zwijgt God niet. God kán dan nog niet zwijgen. Neen, het komt als een juichkreet uit zijn mond, zijn hart: „Doch over Juda's huis zal Ik mij ontfermen en hen verlossen door Jahwe, hun God; maar Ik zal hen niet verlossen door boog of zwaard of oorlogstuig, door paarden of door ruiters”.

De tegenstelling is scherp: Aan Israël onttrekt God zijn ontferming — aan Juda zegt Hij die toe. Aan Israël wordt de vergeving geweigerd — aan Juda de verlossing beloofd. En had God in de naamgeving van het oudste kind gezegd: Israël's militaire macht wordt vernietigd — nu verzekert Jahwe: Juda wordt behouden en dat niet door de macht van wapens en door menselijke kracht, maar zonder dat alles alleen door de macht van Jahwe zélf. Door diens directe ingrijpen, door de onweerstaanbare macht van zijn genade.

Maar ook dit is nog het einde niet.

Want aan de naamgeving van het derde kind, een naamgeving, die het zwaarste verkondigt wat ooit Gods volk treffen kan, verbindt God opnieuw een ander woord. En dat

is het rijkste van heel het eerste hoofdstuk van Hosea's profetieën.

Hoor, God zegt: Toch, ondanks al het verschrikkelijke, dat zeker komen zal, zal het getal van de kinderen Israëls zijn als het zeezand dat niet gemeten of geteld kan worden. Hoort u het: dit is de oude belofte die God aan Abraham gaf over een zaad, talrijk als de sterren des hemels en het zand van de oevers der zee! Wat ook gebeuren moge, die belofte blijft gelden met volle kracht. God houdt haar en Hij herhaalt haar juist nu! En zo zal het geschieden dat op alle plaatsen waar de Israëlieten vanwege Gods gerichten in diepe ellende zijn neergesmeten toch tot hen gezegd zal worden: Gij zijt kinderen van de levende God. Bovendien: het in twee rijken uiteengescheurde volk zal weer tot één volk worden. Want de kinderen van Juda en Israël zullen zich tesaam vergaderen en ze zullen zich één enig hoofd stellen en optrekken uit het land der ellende. Het volk zal weer uitbreken in menigte. En de mannen en vrouwen van Israël en Juda zullen over en weer elkaar mogen toeroepen: Gods gerichten zijn voorbij: gij zijt weer Gods volk en gij zijt weer door Hem in liefde en ontferming aangenomen!

Zie, dit is de eerste profetie van Hosea gericht tot het door en door afvallige Israël. Het is een gerichtspofetie. Maar die is gevat in stralende beloften. Ze wordt doorlicht, gedragen door het evangelie. Ze loopt uit op een heerlijke heilstoezegging.

En we mogen het nooit vergeten: al deze woorden zijn in „één preek" uitgesproken. Zo komen als Gods ene en ondeelbare boodschap tot Israël!

Zó worstelt God met de valse kerk van die dagen.

Zo is die worsteling — mét al haar verschrikkelijke gerichtsaankondigingen — een worsteling van Gods genade.

* * *

Maar de worsteling van Gods liefde om het behoud van zijn zondige, vervallen kerk wordt nog bewogener, nog krachtiger, nog aangrijpender.

In een tweede profetie spreekt God zijn volk aan, ziet Hij het als een vrouw, die Hem op schandelijke wijze bedroog.

Die profetie wordt gegeven in de vorm van een rechtsgeding dat God deze vrouw aandoet, vanwege het door haar verbroken huwelijk. Jahwe treedt daarin op als aanklager, getuige, rechter, voltrekker van de straf — maar bovenal als de Man, die, ondanks alles wat is voorgevallen, met alles wat Hij doet en zegt, worstelt om het weer goed te doen worden tussen Hem en de vrouw, die Hem zo gemeen bedroog.

Ik kan hier deze uiterst bewogen, levende profetie niet in finesses weergeven.

Ze is als een diamant met zeer veel facetten die wonderlijk schoon flonkeren en schitteren. De inhoud is onbegrijpelijk rijk. Het spreken van God heeft hier heel veel nuances, motieven, tendenties, diepten.

God roept op tot bekering. Hij klaagt zijn verdriet uit. Hij dreigt. Hij wijst op het slechte, dwaze, afzichtelijke van de afgoden waaraan zijn vrouw zich overgaf. Hij onmaskert haar grenzenloze, raadselachtige ondankbaarheid. Hij tekent de machteloosheid van de vreemde goden.

Maar ver daar bovenuit juicht in deze woorden weer Gods genadepofetie en zingt het evangelie van Gods eeuwige liefde zijn schone lied.

Ten slotte zegt de HERE: **Zie, ik ga deze ontrouwe vrouw lokken.**

Dat wil zeggen: Ik zal zó tot haar spreken als een man doet, die alles op alles zet, om de vrouw, naar wie zijn hart uitgaat, voor zich te winnen. Ik zal haar daartoe brengen op een plaats waar zij onder de demonische invloed van haar „minnaars" vandaan is en dan zal Ik „op haar hart" spreken. Dat wil zeggen: Ik zal woorden spreken van brandende liefde om haar vervreemding, haar afkeer van Mij te overwinnen, om haar hart weer te neigen naar Mij, haar eerste Man.

En dan belooft de HERE haar weer alle rijkdom te geven, die Hij haar vroeger gaf. De schone tijd van Israëls jeugd, toen God het leidde in Kanaän als in het door Hem voor zijn bruid gereed gemaakte huis, komt terug. God gaat inderdaad Israël opnieuw „werven" als zijn bruid. Nu voor eeuwig! En dat doet Hij door **gerechtigheid**, door **recht**, door **goedertierenheid** en **ontferming** en in en bij dat

alles door zijn **trouw**. En dan en zo zal Israël komen tot het hoogste waartoe mensen kunnen komen in de verhouding tot God, namelijk tot het **kennen van Jahwe**. Het staan en leven in een alomvattende en aldoorringende liefdeverhouding tot de Eeuwige!

* * *

Ik heb maar iets van de inderdaad overweldigende rijkdom van deze Hoseaanse profetie aangeduid.

Het is ook niet mogelijk haar in verklarende woorden ook maar enigszins behoorlijk weer te geven.

Maar wat zonneklaar is, wat als een helder licht ons daaruit tegenstraalt — dat is de bovenaardse, ondoorgrondelijke liefde, waarmee God worstelt om zijn ontrouw, verdorven volk weer terug te brengen aan zijn hart.

In deze profetie hebben we een verrukkelijk staal van de wijze waarop God zich tot zijn gevallen, zijn „valse" kerk richt.

Ja zeker, Hij zegt haar hoe zondig en verdorven zij is. God neemt de zonde dodelijk ernstig. En Hij kondigt zijn gerichten aan. Die zullen ook zeker komen. Maar dat alles is opgenomen in een machtige liefdeworsteling om zijn gedoopt volk toch nog terug te brengen aan zijn hart.

ling om zijn gedoopt volk toch nog terug te brengen aan zijn hart.

En de brandende vraag van God aan zijn volk, zijn kerk, aan al zijn kinderen van alle eeuwen is: **Zult gij in alles wat gij doet en zegt middel, orgaan, instrument zijn van deze mijn wonderbare, ondoorgrondelijke, worstelende liefde waarmee Ik mij richt tot wat afgedwaald, gevallen, ontrouw is?**

Ja, daar komt het voor de kerk van alle tijden, en dus ook voor ons — vooral ook in deze dagen — op aan in de verhouding tot alle mogelijke andere — afgedwaalde, vervallen, valse — kerken op aan.

Zullen wij ze hard, onbewogen, koud, hoogmoedig, eigengereid, verbitterd, in het besef van religieuze superioriteit, of sektarische zelfverzekerdheid tegemoet treden, of, beter gezegd: ons zo van hen afwenden —

of straalt uit al ons spreken, onze kritiek, uit heel ons optreden iets uit van de zoekende, wervende, lokkende liefde, welke God ook naar de meest afvallige van zijn gedoopte kinderen en gedoopte gemeenschappen laat uitgaan?

C. V.

Boeken-week en cultuur

De Boeken-week is dit jaar geopend met Wim Kan. Het „lijmen, jan; lijmen, jan; lijmen met z'n allen" van de oudejaarsavond was nog maar nauwelijks van de lucht of met zijn „dag, koningin; dag, ministers; dag, sprankelende volk van Nederland" heeft hij wederom zijn tienduizenden verslagen. In een tijd, waarin de jonge generatie veel dingen met een kleine letter schrijft, die men vroeger declameerde met een hoge hoed (de uitdrukking is van een schrijver over het jeugdprobleem), past dit in het algemeen patroon. Het past bij de ont-wijding van de huidige studentenmaatschappij; bij het moderne levensbesef van de „family of men". Het kan vandaag. Daarin schuilt ook een stuk eerlijkheid. Waarom was en is voor „de" student heilige mos (zede), wat buiten zijn kring geldt voor een ergerlijk tekort aan kiesheid en fatsoen? De moderne jeugd staat op de ruïnes van het leven (ook op die van het kerkelijk leven!) veelal in een speelse en tegelijk agressieve houding, en ziet de betrekkelikheden van alle aardse waarden gaarne in het vlak van het amusement getrokken, voor en mét allen. De kleine letter is in trek. Er is niet veel meer heilig, of groot; voor de jeugd niet, en ook in concreto in het leven van alle dag niet. En de zede heeft ook in dit verband nu eenmaal altijd een vloed- en een eblijn. Een acuut probleem wordt dat pas, zodra ze de normen werkelijk raken gaat, of links liggen laat. Wat in de kleinkunst licht het geval is. Want ook zoals Wim Kan die brengt, is ze, om een onderscheiding van Just Havelaar te gebruiken, niet zuiver een zaak van het hart, maar tevens van de subjectieve intelligentie; geen onversneden humor, maar gemengd met wrekende ironie. En de grens wordt dan soms ineens heel duidelijk. Humor geneest en zelfs een dosis homoeopathische kolder kan op bepaalde tijden gezond zijn, maar het hart rebelleert als het de dwaasheden van de overheden die ons bij de gratie Gods regeren, in een nationaal oudejaarsavondprogramma buiten het krachtveld van een christelijke taxatie weet weggegrist, om er louter mee te sollen „aan gene zijde van goed en kwaad". Als de dominee op de grens van oud en nieuw goed preekt (er is nu eenmaal inderdaad ook een preek zus en een preek zo), zal dat zijn in de geest van de woorden van de (rooms-katholieke) dichter Gabriël Smit: „De dingen staan verslonden in Uw komst, Gij zijt verschrikkelijk nabij. Uw hart slaat aan de opperhuid van deze nacht". En als dan een half uur later Wim Kan komt op te merken op een kwansuis lege lol-toon: „mensen, d'r is weer een jaar voorbij, en de wereld is nog niet vergaan, maar d'r wordt aan gewerkt", dan geeft deze lugubere waarheid een vals contrast door de context van heel zijn program. Men behoeft op oudejaarsavond helemaal niet te preken, maar een vervroegde preek om de napreek van Wim Kan — zoals in de pers druk is besproken —

is alleen al een stijlloosheid van de eerste rang.

Bij de opening van de Boeken-week ligt de zaak wel in een ander vlak, en daarom bracht die ook zoveel minder pennen in beweging, maar de vraag dringt zich toch op, of hier de nieuwe zede dan geen normen raakt. Preek en theologie zijn, ook als ze goed worden onderscheiden, wel de heiligen van de laatste dagen van het protestants-christelijke Nederland, maar een gala-avond van een nationaal gevierde Boeken-week behoorde niet minder uit te dagen tot een positiekeuze ten aanzien van Kan's prestaties, of liever: ten aanzien van de geest die daaruit en daardoor spreekt. De moderne mens nivelleert niet alleen alle grenzen; hij negeert ook alle normen, zodra hij het heilige terrein van de Kunst betreedt. De Kunst is hem over de hele linie verheven boven goed en kwaad. En de publieke smaak wordt doelbewust in die richting geleid. De Commissie voor de propaganda van het Nederlandse Boek maakt op algemeen artistiek en cultureel niveau geen enkel onderscheid, ook niet voor de jeugd, en aanvaardt alles wat er op de markt komt. Dit deed al de bekende schrijfster Anne H. Mulder in haar boekje „Logarithmen en Rozen", speciaal uitgegeven voor de rijpe jeugd, ter gelegenheid van de 13e Boeken-week, in 1948; het eerste in de sedert verschijnende reeks. De bedoeling van dit destijds veelomstreden geschriftje bleek duidelijk uit de zelfrechtvaardiging achteraf: „wanneer men het compromis niet meer aanvaardt tussen schrijver en publieke smaak, dan moet men afzien van een gala-avond voor de Boeken-week, van een schrijversbal... enz." (Haarl. Dagblad van 26-2-1948). Het bedoelde compromis nu heeft zelfs een steeds meer uitgesproken karakter gekregen. Volkomen konsekvent heeft de Haagse Boekhandelaarsvereniging (van 1954) bij de Haagse Boekenweek dit voorjaar een Jeugd-Boekenbal georganiseerd in de Grote Zaal van de Dierentuin (allemaal grote letters!), met de volledige titel: „Boekenweek vieren met de Jeugd (Literair Tournooi, Jeugdcabaret en Boekenbal)". De Rotterdamse middelbare scholieren plegen in maart een toegift op de Boekenweek te krijgen in de vorm van een interscholair literair vragenspel, waarbij de bekende, onlangs overleden schrijfster Anna Blaman gedurende een reeks van jaren de jury heeft voorgezeten. Ook dit ligt volkomen in de lijn. De opeenvolgende Muze-boekjes die ter gelegenheid van de Boekenweek voor de oudere jeugd verschenen zijn, bieden elk voor zich een luchtig en vaak gewaagd spel met titels en themata, met zin en onzin beide, van oud-christelijk erfgoed tot post-christelijke uitdaging. Het boekje „De Muze viert Feest", in 1960 verschenen bij het vijfde lustrum, en met een aanbevelingsbrief vanwege het Departement van Onderwijs, Kunsten en Wetenschappen aan rectoren en directeurs van middelbare scholen toegezonden

den, was op verscheidene plaatsen door inhoud en tekeningen zo kwetsend voor geloof en goede zeden, dat de affiche voor de Boekenweek op meer dan een school niet is opgehangen of is verwijderd. Van de weeromstuit was dit jaar „De Muze op School” een heel ordentelijk nummer in de reeks, al werd het dan toch nog ontsierd door Marsman's „Toren van Babel”, een in wezen God lasterend gedicht. Atheïsme en nihilisme worden ook in de geschriften voor jongeren als volkomen gelijkwaardige componenten van onze huidige cultuur aanvaard. Zelfs de spot en de vloekende en vervloekende uitdaging, zoals b.v. in het werk van Mulisch, telling literair voor honderd procent mee. Twens die voor een examen boekenlijstjes samenstellen, kopen voor luttele pocket-centen gemakkelijk echte brieven uit de hel. Harry Mulisch is een van de auteurs die met steun van het Departement op middelbare scholen een betaald literatuur-uur komt vullen met het lezen uit eigen werk. Waar de Regering zo voorgaat, behoeft het niet te verwonderen, dat andere instanties volgen. De Wereldbibliotheek gaf in 1959 als kerstpremie een afzonderlijke uitgave van „Het Grote Gebeuren” van de veelgeprezen fantastische verteller Belcampo (pseudoniem van de Groningse medicus Schönfeld Wichers); een voortreffelijk geschreven stuk, maar een duivelse persiflage op de jongste dag en het laatste oordeel voor het Overijsselse dorp Rijssen. Het Nederlands Klassiek Verbond plaatste dit jaar aanvankelijk op de lijst van onderwerpen voor een opstelwedstrijd voor gymnasiasten de vergelijking van een thema bij Homerus met „Het stenen Bruidsbed” van Mulisch; doch trok dit na gerezen bezwaren publiek en ruiterslijk weer in. Ook afgezien van dergelijke, al of niet achterhaalde, excessen is er een culturele doorbraak aan de gang in school en huis, die een sluipend en dodelijk gevaar kan worden. Want wat doen wij?

Doen wij mee met dit spel aan gene zijde van goed en kwaad? Is het waar, wat onlangs iemand schreef in De Groene Amsterdammer (van 29-10-'60), dat men veelszins de indruk moet krijgen, dat tegenwoordig niemand vlotter, begrijpender en verdraagzamer probeert te zijn dan de „christenen”? Dat niemand immers, al wil hij nog zo graag, een kans krijgt om een martelaar van het „ongeloof” te worden? Als bewijs wordt aangehaald „het aandoenlijk ontzag”, waarmee een kolderstuk als Mulisch' „Tanchelijn” in zijn mislukte uitdagingheid is bejegend, in tegen-

stelling met wat de schrijver blijkbaar hoopte. „Tanchelijn” nu is een doorlopende aanval op het „verloederde” christendom, let wel: als zodanig verloederd om zijn genadeprediking. Dit is erger dan de publieke pornografie die de jongelui thans krijgen uitgevent in commercieel uitgebuite schaamteloosheden in bladen die volgens de wet nog net geen pornografie zijn en in geraffineerde fotoboeken met nog geraffineerder tekst. De innerlijke conflicten van de jeugd betrekken zich op God, de ouders en de seksualiteit. En de leesdrift is dikwijls sterk. Voor weinig zakcenten wordt een bibliotheekje gevormd, waarin meermalen allerlei literatuur een plaatsje krijgt die wij als een moderne moloch-dienst moesten durven vloeken met de oud-testamentische vloekwoorden van Jeremia de profeet. De prospectussen van het erotisch realisme in zijn slechtste gedaante komen tegenwoordig op alle uren van de dag zo maar de bus binnenrollen: „Verrassingen voor het hele gezin”, postbus zoveel, Rotterdam. Maar men behoeft niet tot dit uiterste te gaan, om ook in de officiële moderne letterkunde die op de middelbare scholen niet doodgezwegen kan worden en die in goedkope en nog goedkopere uitgaven de lieve jeugd tot kopen verleidt, alle gordijntjes weggeschoven te vinden en de nieuwsgierigheid, ook met oneerbare bedoelingen, meer dan bevredigd te zien. Het is tekenend, dat dezer dagen bij een promotie de stelling verdedigd kan en moet worden: „Ook geschriften van positieve literaire waarde kunnen aanstotelijk zijn voor de eerbaarheid in de zin van art. 240 Wetboek van Strafrecht” (diss. A. C. de Ruiter, Vrije Universiteit). Het boek is meer dan ooit vriend en vijand in onze samenleving, in weerwil van een alles aanvaardende en nivellerende boekenweek-reclame die er haar loze spel mee speelt. En de vraag blijft zich opdringen: „Wat doen wij?”

Er is daarop, geloof ik, maar één goed antwoord. Een dodelijk gevaar behoeft dit alles slechts niet te worden, als er is in het eigen leven van de jeugd de levende kennis aan de Bijbel en de omgang met de reinigende en huiveringwekkende diepe macht van het Woord van God, en daarnaast in het gezin de open voorlichting, het volkomen open gesprek. De tijd van het isolement is voorgoed voorbij, op school zowel als thuis. De jeugd vooral deelt volop in de sterk toegenomen volkswikkeling. Zij weet veel en is geestelijk veel expansiever dan vorige

generaties. De snel verbredende interesse-sfeer loopt parallel met de culturele doorbraak. Het platte land is hierbij al nauwelijks meer achter bij de grote stad. En is het vandaag ergens nog niet zover, dan wel morgen, of overmorgen. In deze cultuursituatie worden onze kinderen groot. Dr K. Sprec, conrector van het Christelijk lyceum te Hilversum, schreef in 1958 deze ware woorden: „Het was inderdaad vroeger mogelijk allerlei van de jeugd te **weren**, hen tot zekere leeftijd te beschutten, zonder het gevaar te lopen, hen straks **weerloos** in de maatschappij op eigen benen te doen gaan, omdat deze maatschappij in sterke mate nog de steunsels van een erfenis van gekerstendheid bezat. Ik behoeft u niet te zeggen, dat deze remmen — we mogen hun falen in **onze** situatie erkennen met leedwezen, of met een zekere voldoening over de ontmaskering van toch maar ledige conventies — niet meer werken. Met de huidige communicatiemiddelen en publiciteitstechniek is het vrijwel onmogelijk nog iets te weren van ieder die zien en horen kan. De pers, de radio, de televisie, het reclamewezen, zij storten zich uit, ook over de jeugd. Ieder van ons, die er midden in staat, is telkens weer verbaasd over al wat de jeugd weet en al wat ze vraagt. En gezien de veranderde instelling van de school die van leerinstituut vormingscentrum werd en worden moest, raakt dit alles ook de bewarende functie van de school, die wel gedwongen is, het vrijwel fictieve „weren en beschutten” te veranderen in een actieve kritiek. M.a.w. het verbod moet een gemotiveerd afwijzen, het gebod het aanwijzen van een immanente noodzaak zijn”. Ten aanzien van het boek betekent dit, dat wij niet meer met een ongeschreven index kunnen werken. Zelf keuren al wat gelezen wil worden, behoort eveneens tot de onmogelijkheden. Alleen als in het gezin de kinderen van jongs af het leven met Christus wordt voorgeleefd, als in hen van der jeugd aan het Koninkrijk Gods het hoogste goed is, „als ze aan moeders knie de Here Jezus hebben leren kennen” (Mekkes), schept een open gesprek over alle verhoudingen en geheimen waar de jonge mens allengs mee in aanraking komt, de waarborg voor een vertrouwensrelatie waarin men de jeugd veel zelf kan laten beslissen, omdat men weet dat het geweten zuiver werkt en het beginsel van de vrede des Heren er is. Wie zo is opgevoed en in-gelicht en voor-gelicht, zal slechte, vuile boeken in een hoek smijten en zich niet zo gauw branden aan kwaad vuur. Zo'n jong mens zal geen farizeeër worden, maar

Populair-wetenschappelijke schetsen

De ootmoed volgens Calvijn

VI

Ootmoed en uitlegging der Schrift

Dezelfde ootmoed heeft de leiding bij de Schriftverklaring. Wij mogen geen leer opbouwen op een enkele Schriftplaats, op een zinbeeldige voorstelling, op een zinspel, dus nog veel minder op een enkele lettergreep. ¹⁾ Bovendien eist de diepe eerbied die wij koesteren voor het Woord Gods, en dat niet uit een soort zucht tot schematisme, maar door het getuigenis dat de Heilige Geest het geeft in ons hart, dat wij geloven dat ze geen enkele tegenspraak bevat in de dingen betreffende onze zaligheid. Als het ons soms toeschijnt dat ze hier en daar zich tegen spreekt, of verschillende gezichtspunten laat zien over eenzelfde onderwerp, wordt ons niet gevraagd spitsvondigheid van geest of verstand te gebruiken, een compromis te zoeken of een keuze tussen verschillende „bedoelingen” te doen: een keuze doen komt neer op een vernietiging van het goddelijk gezag der Heilige Schrift, hetwelk dan overgebracht wordt op de mens. Van ons wordt geëist de uitlegging van het geloof, dat volgens Christus, de Schrift kent en de kracht Gods (Matth. 22 : 29) ²⁾. De achtergrond van alle Schriftverklaring ligt allereerst in het hart, in de tweede plaats in de arbeid van een wedergeboren kenvermogen (verstand en hart).

Als we daarvan uitgaan, zal datgene dat

voor velen een afwijking of tegenstrijdigheid schijnt te zijn, voor het hart en het denkvermogen van de gelovige in organisch verband staan, een aanvulling, geen tegenstelling zijn. Een prisma wordt begrensd door drie zijden, een hoek door drie vlakken, die rechthoekig op elkaar staan; één lid vormt geen vinger, één vinger geen hand. De analyse scheidt niet van elkaar — wij kunnen nooit Schrift tegenover Schrift stellen — maar bereidt de synthese voor volgens **Schriftbeginselen** die als een catalysator werken, tenzij het een punt betreft waar de verborgenheid, niet zonder reden, gehandhaafd moet blijven. Wanneer het hart ootmoedig is en de macht van God krachtig heeft ervaren, het verstand binnen zijn grenzen blijft en niet ten koste van de doorleefde ervaring alles wil onderwerpen aan begrippen, geformuleerd uit gegevens die niet op waarheid, ofwel op on-Bijbelse voorkeur berusten, zien wij dat de Schrift, door zichzelf verklaard, volgens de analogie des geloofs, met zichzelf in overeenstemming is, zonder dat het nodig is spitsvondig met teksten te werken of deze geweld aan te doen. **De methode van de analogie des geloofs, ziedaar de ootmoed tot beginsel verheven van kennis en Schriftverklaring.** ³⁾

Ootmoed neemt aan wat God zegt, belooft en geeft.

Al bestaat de Christelijke ootmoedigheid

hieruit dat men niet meer of iets anders wil weten dan hetgeen de Schrift ons leert, toch eist ze dat wij gehoorzaam trachten te weten te komen en werkelijk te weten wat ze leert, dat wij geloven wat God daarin belooft en aanvaarden wat Hij geeft.

In zijn commentaar op I Cor. 8 : 2 verklaart Calvijn: „De Apostel wil niet dat wij bespiegelaars zijn, die steeds in twijfel en onzekerheid verkeren omtrent hetgeen wij moeten geloven. Evenmin keurt hij een geveinsde bescheidenheid goed, alsof het een goed ding was te denken dat we niet weten wat we wel weten”.

Sommigen noemen het een brutale verwaandheid wanneer de mens beweert een ontwijfelbaar zekere kennis van de geopenbaarde wil van God te bezitten. Een Christen zou bijvoorbeeld niet verzekerd mogen zijn van de vergeving zijner zonden, of van de inwoning van de Heilige Geest in zijn hart. Maar is het niet het getuigenis van de Heilige Geest in ons, die ons de door God geschonken weldaden doet kennen? (I Cor. 2 : 12): „Als het een gruwelijke heiligenschennis is ook maar één openbaring van die Geest te betichten van leugen, onvastheid of dubbelzinnigheid, waarin falen we dan, wanneer wij haar vastheid verdedigen?” ⁴⁾ Is twijfel aan de beloften dus geen belediging van de Geest Gods? Antwoordt men daarop dat de Heilige Geest voorzeker voor de Christen nodig is, maar dat, uit ootmoed en bescheidenheid we moeten denken, dat Hij niet in ons woont, wat doen we dan anders dan aan de Heilige Geest Zijn eer ontroven, daar we scheiding maken tussen Hem en het geloof dat Hij toch heeft gewerkt? Het geloof aan de beloften tracht niet de ondoorgroenlijke raad Gods te onderwerpen aan de kleinheid van ons verstand. Door zich, de beloften toe te eigenen

—vergeten wij het niet — in een totaal andere wereld staan dan die waarin wij ouderen zijn opgegroeid, veelszins als een schaap tussen de wolven, met satan oog in oog menigmaal, maar nochtans overwinnaar. Onze tijd is schrikkelijk gevaarlijk; het is ook een tijd met ongekende mogelijkheden, en verantwoordelijkheden. Vroeger was het geestelijk verkeer bijna zo veilig als het wegverkeer. Alles was afgebakend door natuurlijke, of vanwege de overgeërfdede zede als vanzelfsprekend aanvaarde grenzen. Thans zijn beide even onveilig. De mens kan zelf het lot bepalen van zijn geslacht, en van de planeet waarop hij woont. Kunst en techniek dreigen

polypen te worden die het leven langzaam maar zeker verstikken gaan. De wereld wordt een flat. De mens komt al onveiliger te staan onder de geestelijke boosheden in de lucht. Alleen met zijn God, en het Getuigenis. De strijd voor de geestelijke hygiëne wordt er een op leven en dood. Zij alleen houdt het leven rein, en de gezinnen rein, en de scholen rein. En zij alleen vindt gans onopzettelijk de vloedlijn van de christelijke zielszorg die de ware antithese stelt en liever met Luther de inktpot naar de Boze werpt dan de kat in het donker knijpt. En zij gedooft geen spel.

J. Bosch.

Ontwerp van Wet Premie Kerkenbouw

Bij Koninklijke Boodschap van 15 februari 1961 is bij de Tweede Kamer ingediend een ontwerp van Wet Premie Kerkenbouw; in grote lijnen is in dat ontwerp gevolgd het voorstel dat was opgesteld door de commissie-Sassen die eind 1955 door de Minister van Binnenlandse Zaken was ingesteld teneinde advies uit te brengen over de vraag „of het aanbeveling verdient richtlijnen te stellen voor de subsidiëring door de Overheid van kerkgenootschappen terzake van de bouw van kerken en/of de verwerving van grond voor die bouw”. Over het rapport van deze commissie maakte ik enkele kritische opmerkingen in de eerste jaargang van Opbouw, nr 41, van 24 januari 1958. Mijn belangrijkste bezwaar tegen het rapport was dat de commissie eigenlijk de naar mijn mening belangrijkste vraag die hier aan de orde moest komen had genegeerd, nl. of er voor subsidiëring van kerkenbouw door de Overheid een rechtsgrond is aan te wijzen. De commissie nam, in overeenstemming met het standpunt dat de Minister van Binnenlandse Zaken had ingenomen, haar uitgangspunt in de overweging dat dergelijke subsidiëring niet in strijd is met de grondwet of met enige wet, en zij ging vervolgens meteen over tot de vraag van de wenselijkheid van de aan de orde gestelde subsidiëring. Ik meende dat zo de vraag niet principiëel werd benaderd, maar dat zij geheel in het vlak van de opportuniteit werd gebracht; ik stelde dat men de vraag pas zuiver ziet wanneer men niet alleen let op de milde hand waarmee de Overheid subsidiëert, maar ook op haar sterke arm

waarmee zij het geld dat voor de subsidiëring nodig is eerst van de belasting betalende burgers haalt; de overheidssubsidie betekent dat de burgers van Nederland helpen bouwen aan elkaars kerken, waartoe zij vrijwillig waarschijnlijk nooit bereid zouden zijn; ja zelfs worden langs deze weg mensen die voor de bouw van geen enkele kerk een deel van hun vermogen willen afstaan gedwongen toch in de materiële behoeften van de verschillende erediensten bij te dragen. De aard van de eredienst brengt daarentegen m.i. juist mee dat hij geheel, ook dus wat het tot stand brengen van de daarvoor nodige materiële middelen betreft, van harte moet geschieden, niet uit dwang, maar gewillig.

Het ingediende wetsontwerp wijkt, zoals ik al zei, wat de hoofdzaken betreft van het voorstel van de commissie-Sassen niet af; de regering stelt voor een tijdelijke regeling, volgens welke in de bouwkosten van kerken, waarvan de gunning aan de aannemer plaats vindt na 1 maart 1961 en vóór 1 maart 1971, op aanvraag een bijdrage uit 's Rijks kas zal worden gegeven van 25 % van de z.g.n. wettelijke stichtingskosten, of van de werkelijke stichtingskosten, zo die lager zijn; bij algemene maatregel van bestuur zullen nadere regelen worden gesteld omtrent de wijze waarop deze wettelijke stichtingskosten zullen worden vastgesteld, waarbij de uitgesproken bedoeling is dat daarvoor zullen gelden maatstaven van doelmatigheid en soberheid; wil men extra dure, luxueuze kerken bouwen, dan zal men daarin dus vrij zijn, maar de subsidie blijft beperkt tot 25 % van de kosten

welke een doelmatig en sober kerkgebouw zou hebben geveerd.

De tijdelijkheid van de voorgestelde regeling houdt verband met de motieven die haar naar het oordeel van de regering beheersen; deze zijn gelegen in de huidige bijzondere omstandigheden, waarin, terwijl de bouwkosten bijzonder hoog zijn, in betrekkelijk korte tijd een groot aantal kerkgebouwen moet worden opgericht daar waar nieuwe woonplaatsen of wijken in snel tempo ontstaan. Op dit motief is ook een belangrijke uitzondering gegrond: de wet zal niet van toepassing zijn op kerkgebouwen, die gesticht worden ter vervanging of uitbreiding van bestaande kerkgebouwen; hier wordt aangenomen dat de moeilijkheden niet abnormaal, niet specifiek van deze tijd zijn. Evenmin zal subsidie worden gegeven voor de bouw van noodkerken en van tijdelijk tot kerk ingerichte gebouwen, die (overigens) niet tot openbare godsdienstoefening zijn bestemd.

De bijdrage van 25 % zal niet alleen gegeven worden in de bouwkosten, inbegrepen die van de bijgebouwen, maar ook in de kosten van verkrijging en bouwrijp maken etc. van de benodigde grond en in de kosten van aanschaffing van de benodigde kerkinventaris. Onder het begrip kerkinventaris vallen volgens het ontwerp niet alleen banken, stoelen, preekstoel, orgel, doopvont, avondmaalstafel en verlichtingsornamenten, maar ook hoofdaltaar, tabernakel en biechtstoel. De pastorieën vallen, anders dan de commissie-Sassen gewild had, buiten de regeling.

Aanspraak op subsidie hebben volgens het ontwerp kerkgenootschappen als bedoeld in de wet van 10 september 1853, zelfstandige onderdelen van zulke kerkgenootschappen en rechtspersoonlijkheid bezittende genootschappen die door de Minister (of in beroep door de Koningin) met kerkgenootschappen zijn gelijk gesteld¹⁾; of deze bepaling bijzonder gelukkig geredigeerd is valt te betwijfelen, al is te waarderen dat de regering de restrictie die door de commissie-Sassen gesuggereerd was heeft laten vervallen, dat de aanspraak alleen zou bestaan voor kerkgenootschappen met tenminste 10.000 leden. De aanvraag moet worden gericht tot de Minister van Volkshuisvesting en Bouwnijverheid, die over de aanspraak op en over de hoogte van de premie (aanvankelijk kan een voorlopige premie worden toegekend) beslist; van de uitspraak van de Minister bestaat recht van beroep op de Kroon.

Een belangrijke bepaling van het ontwerp

geeft de Christen geen bewijs van hoogmoed of verwaandheid; integendeel, hij verheerlijkt in zich de inwoning van de Heilige Geest zonder welke er van geen Christen-zijn sprake kan wezen.

Moeten wij dan, onder het mom van ootmoed, er van af zien ons de beloften van Christus betreffende de voorzienigheid Gods (bijvoorbeeld Matth. 6 : 24—34), of aangaande onze persoonlijke zaligheid, toe te eigenen? Een vriend van mij vertelde mij op zekere dag, hoe hij telkens wanneer hij de **Geloofsbelijdenis** van Luther hoorde, onaangenaam getroffen werd, hoezeer de mateloze hoogmoed die daarin aan de dag trad, hem verontwaardigde, aangezien daarin slechts sprake was van hemzelf met zijn telkens herhaald **Ik en Mij!**

Moet men de uitverkiezing beschouwen als een gevaarlijke leer en besluiten daar nooit over te spreken? Stellig, het is een lofwaardige bescheidenheid, de geheimenissen Gods slechts met grote soberheid te willen aanroeren. Toch, verklaart Calvijn, is dat hier een **„te grote nederigheid”**, en wel tot nadeel van de mens. Zullen wij de Heilige Geest er van beschuldigen overbodige dingen te hebben geopenbaard? „Bijgevolg moeten we, om in dit stuk de juiste maat te betrachten, terugkeren tot het Woord Gods, waarin wij een vaste regel des verstands hebben. **Want de Schrift is de leerschool van de Heilige Geest. Evenals daarin niets is weggelaten dat nodig en nuttig tot kennis is, evenzo wordt daarin niets geleerd dan wat geweten moet worden...** Laat ons dus aan de Christen toestaan oren en verstand open te zetten voor alle woorden die van Godswēge tot hem komen; mits hij steeds die matigheid betrachte, dat hij zijn onderzoek staakt zodra hij de heilige mond Gods gesloten ziet. Ziedaar de juiste maat

van ingetogenheid: wanneer wij bij ons leren God volgen, Hem steeds voor ogen houden; daarentegen, dat wij niet meer willen horen zodra Hij Zijn onderricht beëindigt”.⁵⁾

De ootmoed moet alles aanvaarden wat God ons leert en niets minder. Maar daar waar hoogmoed heerst, regeert onwetendheid en gemis aan kennis Gods.⁶⁾

De levenshouding die eist dat het geloof niet van zijn betrouwbaarheid mag verzekerd zijn, spreekt, wel verre van nederig te zijn, van een diepgewortelde taaie hoogmoed. „Kan men zich een grotere hoogmoed indenken, dan tegenover de autoriteit van God te komen aandragen met een: „Het schijnt mij anders”, of een: „Ik zou wel willen dat men daar niet over sprak”? ... Hier gaat men niet alleen te keer als kikers in hun modderpoel, maar matigt men zich de macht aan God te veroordelen; ... ons geloof, dat op het heilig Woord Gods gegrond is, overwint de gehele wereld (I Joh. 5 : 4) handhaaft zich in zijn hoogheid en verfoeit een dergelijk in de mist zetten van woorden Gods!”⁷⁾

Dus, tot in de zekerheid van het geloof toe, verheerlijken wij God in onze ootmoed. Onze enige wijsheid is, met ootmoedige volgzaamheid, als onze grootste vertroosting, alles wat ons in de Schrift geleerd wordt, zonder enige uitzondering, te aanvaarden.⁸⁾

Stellig! We zijn en blijven in de wereld pelgrims en reizigers. Ons geloof zal steeds onvolmaakt zijn, niet alleen doordat veel dingen ons nog onbekend zijn, maar ook doordat onze wedergeboorte nog niet voltooid is en door een ononderbroken heiligmaking moet worden voortgezet. Daar God aan een ieder een eigen mate van geloof toedeelt, begrijpen wij niet alles wat wij zouden willen, en kun-

nen dwalen. In de Schrift stuiten wij op duistere plaatsen die ons onze onwetendheid laten zien. Dit betekent een teugel te meer waardoor God ons bewaart bij de bescheidenheid ten opzichte van de Schrift, van onszelf en van anderen. „De hoogste wijsheid van de meest volmaaktten is te leren en verder te komen, in een rustige leergierigheid... **zodat de grootste en bekwaamste leraar bereid zij onderricht te ontvangen**”.⁹⁾ Vandaar het oecumenisch karakter van Calvijn, dat ons veel zou kunnen leren. Vandaar zijn bescheidenheid als exegeet: getrouw geeft hij de verschillende vertalingen weer die van een bepaalde tekst mogelijk zijn en, volgens de stand der wetenschap in zijn tijd, de varianten der handschriften. Telkens wanneer een tekst opgevat kan worden in twee of verwante of verschillende betekenissen, laat hij, zonder ook maar enigszins eigen opvatting op te dringen, de keuze aan de lezer. Hoeveel malen becritiseert hij niet in zijn commentaren een te letterlijke vertaling die het de lezer onmogelijk of moeilijk maakt zich een vraag te stellen, zodat een wijde horizon afgesloten wordt, en zegt hij niet: „Men moest aan de lezer zijn vrijheid laten!”

1) Bijvoorbeeld de wederopstanding in Phil. 3 : 11.

2) Zie mijn studie: Christus als uitlegger der Schriften. Revue Réformée. No 36. pag. 14—45.

3) We zullen de gelegenheid krijgen daarop terug te komen in een andere studie.

4) III, II, 39.

5) III, XXI, 3.

6) Commentaar op I Cor. 8 : 2.

7) I, XVIII, 3.

8) I, XVIII, 4.

9) III, II, 4.

is die welke verklaart dat terzake van de stichting van kerkgebouwen waarop de wet van toepassing zal zijn van overheidswege middellijk of onmiddellijk geen andere bijdrage, in welke vorm en onder welke benaming ook, wordt verstrekt dan de krachtens deze wet verstrekte premie. De bedoeling van dit voorschrift is dat door provinciën en gemeenten geen (aanvullende) subsidies meer zullen mogen worden gegeven; bekend is dat in tal van gemeenten en ook door één provincie reeds subsidies worden verstrekt; wat uit zulke andere overheidskas reeds mocht zijn ontvangen zal in mindering worden gebracht op de premie volgens de voorgestelde wet. De bedoeling van de voorgestelde bepaling zal wel zijn de gemeenten ook te verbieden aan kerkgenootschappen bouwgrond tegen lagere dan de normale prijs te verkopen; als die prijs niet al te ver onder de markt ligt zou zo'n clandestiene gemeentelijke bijdrage er echter nog wel eens door kunnen glijpen. De regering heeft verworpen de suggestie van de commissie-Sassen om nog wel mogelijk te laten bijdragen van met name gemeenten die gemotiveerd worden doordat de bouwkosten (in ruime zin) worden verhoogd door eisen welke van overheidswege worden gesteld; in het bijzonder werd hier gedacht aan de gemeentelijke bouwvoorschriften, die van de z.g.n. ruimtelijke ordening inbegrepen. De regering verwerpt deze gedachte o.m. wegens de belangrijke administratieve rompslomp die toezicht op de juiste uitwerking er van zou vergen, terwijl haar effect niet belangrijk zou zijn. Principieel had deze uitzondering echter voor mij iets aantrekkelijks, omdat subsidie waar die in het algemeen wordt verworpen m.i. niet geweigerd hoeft te worden waar door voorschriften van overheidswege de kosten worden opgedreven tot een hoger peil dan door de stichting van een op zich zelf gezien aan redelijke eisen voldoende kerkgebouw wordt veroorzaakt; het kan immers zijn, dat de overheid uit stedenbouwkundige overwegingen om een kerk heen ongewoon veel ruimte met plantsoen wenst te behouden, dat zij als stedenbouwkundig accent een toren daarbij begeert, etc.

Opmerking verdient zeker de in een afzonderlijk hoofdstuk van het ontwerp ondergebrachte bepaling volgens welke bij of krachtens algemene maatregel van bestuur regelen worden gesteld (imperatieve redactie dus) voor het verstrekken van een premie uit 's Rijks kas aan rechtspersoonlijkheid bezittende genootschappen op geestelijke grondslag, andere dan kerkgenootschappen, terzake van de stichting van gebouwen, welke bestemd zijn tot het houden van openbare samenkomsten voor het gezamenlijk beleven van en zich bezinnen op de aan die genootschappen ten grondslag liggende levensovertuiging. Op deze z.g. bezinningsinstituten (de Memorie van Toelichting noemt het Humanistische Verbond met name) had de commissie-Sassen reeds de aandacht gevestigd, waarbij zij de vraag opwierp of uit een oogpunt van rechtsgelijkheid niet ook voor de gebouwen van dergelijke organisaties subsidie moest worden verstrekt wanneer die werd gegeven voor de bouw van kerken; zij meende zich van een beantwoording van deze vraag echter te kunnen onthouden omdat haar opdracht luidde te adviseren over de wenselijkheid van het verstrekken van overheidssubsidie voor de bouw van kerken; zij endosseerde deze moeilijke vraag dus aan de regering, en ik voorspelde in mijn artikel van 1958 dat deze wanneer het tot de indiening van een wetsontwerp mocht komen, er wel niet aan zou kunnen (willen) ontkomen om deze gebouwen met de kerken over één kam te scheren. De regering wijst er in de toelichting op dat de hier gestelde vraag van rechtsgelijkheid ook op ander terrein aan de orde is geweest, met name met betrekking tot de geestelijke verzorging van arbeiders in kampen, van militairen en van gedetineerden. Daarbij wordt als algemene gedragslijn gevolgd dat, met inachtneming van het beginsel dat aan godsdienstige verzorging voorrang wordt verleend, ook in niet-kerkelijke geestelijke verzorging wordt voorzien in de gevallen, dat de betrokken personen verklaren niet tot enig kerkgenootschap te behoren en op deze geestelijke verzorging prijs stellen. Hiermede rekening houdende, stelt de regering zich op het standpunt, dat wanneer door niet-kerkelijke genootschappen op geestelijke grondslag gebouwen, bestemd tot het houden van openbare bezinningsamenkomsten, wor-

den gesticht, de mogelijkheid behoort te worden geopend, dat daarvoor zoveel mogelijk overeenkomstige faciliteiten kunnen worden verleend als voor de oprichting van kerkgebouwen door kerkgenootschappen.

Hierbij kan al meteen de kanttekening worden geplaatst, dat de vergelijking in ernstige mate hinkt; militairen, gedetineerden enz. zijn door dwingende voorschriften van overheidswege uit de normale vrije samenleving gehaald; in velerlei opzicht is hun verzorging overheidstaak geworden. Bij de kerken gaat de overheid zich de materiële verzorging (ten dele) aantrekken zonder dat daartoe een vergelijkbare aanleiding bestaat als bij die militairen en gedetineerden; wanneer zij dan vervolgens tot de conclusie komt dat terwille van de gelijkheid de bezinningscentra wel op dezelfde wijze moeten worden gesteund, zou zij met even veel reden zich kunnen afvragen of haar argumenten voor het aanvaarden van de steunende taak ten opzichte van de kerken wel sterk genoeg waren.

Opmerkelijk is dan ook dat de regering in de Memorie van Toelichting verder verklaart zich ervan bewust te zijn, dat een duidelijk onderscheid dient te worden gemaakt tussen kerkgenootschappen enerzijds en de hierbedoelde genootschappen anderzijds, aangezien de kerken naar aard en wezen zo verschillen van niet-kerkelijke genootschappen op geestelijke grondslag, dat een in de wet op te nemen gelijkstelling niet aanvaardbaar zou zijn. Vraagt men zich echter af waarin dan dat duidelijke onderscheid in het wetsontwerp bestaat, dan moet men tot de conclusie komen dat dat uitsluitend van formele aard is: de bepaling waaraan die bezinningsorganisaties aanspraken zullen ontleen is, als gezegd, ondergebracht in een afzonderlijk hoofdstuk; die bepaling geeft ook zelf geen nadere uitwerking, maar delegeert deze aan een regeling bij of krachtens algemene maatregel van bestuur, doch de wet geeft daarentrent nog wel deze bindende richtlijn, dat op het verstrekken van een premie voor deze bezinningscentra de bij en krachtens deze wet gestelde regelen voor het verstrekken van een premie terzake van de stichting van kerkgebouwen zoveel mogelijk van overeenkomstige toepassing zijn. Wie zo vatten kan dat de ontworpen wet een duidelijk onderscheid maakt tussen kerken enerzijds en z.g.n. bezinningscentra anderzijds, hij verklare het mij.

In het vorenstaande releveerde ik de inhoud van de belangrijkste bepalingen van het wetsontwerp. In de daarbij behorende Memorie van Toelichting geeft de regering de hoofdinhoud van het rapport van de commissie-Sassen weer, en motiveert zij waarom zij op onderdelen daarvan is afgeweken. Opmerkelijk is daarbij dat de regering naar het schijnt met enige nadruk de argumenten die de commissie voor wenselijkheid van de kerkbouwsubsidie had aangevoerd niet alle tot de hare maakt. De argumenten van de commissie waren de volgende:

1. de in brede lagen van het Nederlandse volk bestaande overtuiging, dat een krachtig kerkelijk leven van zodanig openbaar belang is, dat het reeds daarom de Overheid niet onverschillig kan laten, of de kerkgenootschappen in het huidige bestel ook materiëel in staat zijn hun taak op adequate wijze te volvoeren.
2. De snelle groei van vele steden en dorpen, die voorzieningen voor de geestelijke en materiële behoeften van de bewoners, naast woningbouw, noodzakelijk maakt.
3. De sterke stijging der bouwkosten, welke in zeer ernstige mate de uitvoering belemmert van de taak der kerkgenootschappen.
4. De last, welke aan de kerkgenootschappen is opgelegd, doordat een deel der kosten wegens herbouw der door de oorlog verwoeste kerkgebouwen door hen zelf moest worden gedragen.
5. De verzwaarde en verbrede taak der kerkgenootschappen, mede door de groeiende noodzaak tot meer gespecialiseerde zielszorg.
6. De verzwakking van het financiële draagvlak der kerkgenootschappen, als gevolg van enerzijds de stijging van de hiervoor bedoelde uitgaven en anderzijds de niet daarmede evenredige toename der inkomsten.
7. Het in overwegende mate in handen zijn

van de Overheid van het grondbezit, nodig voor de bouw van kerken, waardoor schenking van grond door particulieren, of overdracht van grond door hen tegen geringe prijs, tot steun van kerkenbouw — hetgeen weleer veel voorkwam — thans tot de zeldzaamheden behoort.

De ministers die de Memorie van Toelichting ondertekenen verklaren met het standpunt der commissie, dat onder de huidige omstandigheden de verstrekking van overheidsbijdragen voor kerkenbouw wenselijk is in te stemmen, maar zij wensen niet alle argumenten van de commissie over te nemen. Naar hun mening steunt deze wenselijkheid allereerst op de door de commissie aangevoerde gronden: de opgetreden stroomversnelling in noodzakelijke investeringen in de kerkenbouw en de hoogte der bouwkosten, welke de kerken financieel niet in voldoende mate kunnen opvangen. Daarnaast geldt volgens hen ook het volgende argument: De bijzonder sterke stijging der bouwkosten sinds 1940 enerzijds en de belangrijk toegenomen behoefte aan nieuwe bouwwerken anderzijds hebben er toe geleid, dat in de jaren na de wereldoorlog een groot deel van de nieuwbouw van overheidswege wordt gesubsidiëerd. Allereerst geldt dit voor de woningbouw, ook voor zoveel betreft woningen die in de z.g.n. particuliere sector worden gebouwd. Daarnaast echter wordt ook voor de oprichting van verscheidene andere soorten van gebouwen in verschillende vorm subsidie verleend. Onder deze omstandigheden acht de regering het gerechtvaardigd, ook de stichting van kerkgebouwen in de subsidiëring te betrekken.

Opvallend is dat de argumenten van de regering nog meer van zakelijke aard zijn dan die van de commissie; in het bijzonder schijnt de regering zich te distantiëren van het door de commissie vooropgestelde argument: het grote openbare belang van een krachtig kerkelijk leven. En wat de door de regering wel aanvaarde argumenten betreft zal voor enkele vragen zeker plaats zijn: die stroomversnelling van de investeringen in de kerkenbouw zal toch alleen gezond zijn indien zij is veroorzaakt door een verbreding van de totale stroom der kerkgangers; biedt de economie geen mogelijkheden om die investeringen in het vereiste snelle tempo te bewerkstelligen, uit leningen, wanneer ons nu zo welvarende volk die brede stroom van kerkgangers oplevert die voor de aflossing kunnen zorgen? En wanneer plaatselijk kerken moeten worden gebouwd in een nieuw ontstaande wijk, is er dan geen mogelijkheid dat zuster-kerken elders in het land de aanvankelijk relatief nog zwakke gemeenschap ter plaatse steunen, en is dat ook niet redelijk aangezien toch die wijk wanneer zij volgroeid zal zijn waarschijnlijk ook bevolkt zal zijn door mensen die ten tijde dat de kerkbouw begint nog in talrijke andere gemeenten wonen? En wat de hoogte van de bouwkosten betreft, zijn deze kosten relatief, in verhouding tot de inkomens, zo veel hoger dan in vroeger tijden, toen de kerken ook gebouwd werden zonder dat men het oog sloeg op de overheid om hulp of gunst te vragen, maar toen de kerkleden minder uitgaven voor televisietoestellen, dure vakantiereizen, luxe auto's etc.? En wat de vergelijking betreft met de subsidiëring van de woningbouw en de bouw van andere gebouwen, is het economische argument voor die subsidiëring niet gelegen in de afstand die **tengevolge van overheidsmaatregelen** is ontstaan tussen de bouwkosten en de huren, tengevolge waarvan de vrije bouw zonder steun van de overheid vrijwel nimmer rendabel zou zijn, zodat hij steeds achterwege zou blijven waar niet gebouwd werd door degenen die zelf het gebouwd zouden willen gaan gebruiken? En als dit zo is, blijft er dan van dit argument veel over?

Ook in de toelichting bij dit wetsontwerp wordt de rechtsvraag, de vraag naar de rechtsgrond voor de subsidiëring van de kerkenbouw genegeerd; de regering vraagt zich in het geheel niet af — er blijkt althans niet van uit de toelichting — op welke grond zij gerechtigd is om met de sterke arm geld te vorderen van de burgers voor de bouw van kerken van diverse pluimage, zodat b.v. de gereformeerde gedwongen wordt mee te betalen voor de bouw van roomse kerken, inclusief sacristieën, misdienaarskamers, altaren en biechtstoelen, waartegenover hij dan

de mogelijkheid ontvangt zijn vrijwillig offer voor de bouw van eigen kerken verkleind te zien, doordat de regering van o.m. de roomsen bijdragen gaat vorderen voor de bouw van gereformeerde kerken.

Ik geloof niet dat zulk een rechtsgrond is aan te wijzen; daarmee is het ontwerp voor mij onaannemelijk, en behoeven de overige zeer lichte opportunistische argumenten eigenlijk niet eens meer gewogen te worden. Niettemin is er een aardige kans dat het ontwerp de eindstreep haalt; opportunistische motieven doen het nogal in onze tijd. Met belangstelling zien wij uit naar de gedachtenwisseling die over het ontwerp zal plaats vinden tussen de regering en de Staten-Generaal. Wellicht zal er aanleiding zijn daarvoor te zijner tijd ook in Opbouw de aandacht van de lezers te vragen.

H. D. van Wijk.

1) Als voorbeelden van deze laatste genootschappen noemt de toelichting met name de Nederlandse Protestantenvbond en de Vereniging van Vrijzinnige Hervormden.

PERSSCHOUW

Moderne Pluriformiteit

In de Kamper Kerkbode gaf Ds Visee het volgende oriënterende over de pluriformiteitstheorie omtrent de kerk, zoals deze thans in nieuwe vorm wordt verkondigd. Hij schreef o.a. het volgende:

De pluriformiteitstheorie is onlosmakelijk verbonden aan de naam van dr A. Kuiper. Deze betoogde dat alle hoger leven in de schepping al gevarieerder organisatie vertoont. Zo ging het ook met de kerk. In het begin simpel en eenvoudig kwam ook het kerkelijk leven allengs tot rijker ontwikkeling en ontplooiing. Zo kwamen de kerken der reformatie naast de roomse kerk van het westen, de bizantijnse van het oosten, de lutherse naast de gereformeerde kerken te staan. Aan deze pluriforme ontplooiing van de kerk beantwoordde volgens dr A. Kuiper de pluriformiteit der waarheid. Zo b.v. t.a.v. het sacrament des avondmaals. Het geheimenis van dit avondmaal is zo groot dat noch de roomse, noch de lutherse, noch de gereformeerde kerkleer de waarheid omtrent het sacrament volledig tot uitdrukking brengen. Ze omvatten alle bepaalde waarheidselementen. En aan deze pluriformiteit der waarheid beantwoordt een pluriform, veelvormig, kerkelijk leven. De veelheid en verscheidenheid van kerkvormen is dus niet een toestand, waarover te klagen valt, integendeel: zij zijn bewijzen van de veelkleurige wijsheid Gods.

Een merkwaardige variant van deze pluriformiteitstheorie vonden we in een artikel van ds W. Barnard in Is de Waagschaal van 4 maart 1961. Onder de reserve „Het is een poëtische beeldspraak, geen apostolische uitspraak” vergelijkt hij de kerk met de hand, de schrijvende hand. „De duim, dat is het Jodendom, eenzellig en krachtig, haaks op de vingers geplaatst en toch daarmee verbonden”. En dan gaat hij voort:

„En samen zijn die vingers een. Het verst van de duim af beweegt zich de weerloze pink. Zij wordt het lichtst vergeten, maar zonder haar wordt de greep op de dingen grof en „onhandig”. De pink is de Orthodoxie, zo vol met griekse erfgedachten, platonisch en onjoods voor ons begrip, maar onontbeerlijk. Naast haar de vinger met de ring, waarheen de ader van het hart loopt, de oude latijnse kerk, nu uitgegroeid tot Rome dat de ring van Petrus draagt. Een derde vinger daarnaast, het verstreikend aan mijn hand en het midden houdend tussen de uitersten, is de Anglicana. Met name tussen de Romana en Reformata*) staat zij in.

Zo strekt zich een middenvinger, tussen ring- en wijsvinger. En het is niet zo dwaas, om sprekend van pausdom en hervormdheid het een met de „ring” — van Petrus — vinger, het ander met een wijsvinger te vergelijken. De wijsvinger is de enige der vier vingers die geheel zelfstandig kan bewegen, degene der vijf die zich waar-schuwend verheft en meer voor richtingsaanwijzer dan tot vasthouden is bestemd. Ook staat de „index”, de profetische veeleer dan priesterlijke vinger, het naaste bij de duim en vormt met de duim het gereedste een eigen eenheid. De „protestantse” kerkvorm, het nauwst op de Schrift betrokken (zoals de wijsvinger op het schrijven) staat dicht bij de synagoge dan welk der anderen ook heeft zij het duidelijkst een profetische, aanwijzende taak en is het meest wendbaar en onafhankelijk. Het nadeel daarvan is, dat christenen der Reformata zeer „eenzellig” zijn, het verband vergeten, en eigen wegen willen schrijven in de geschiedenis, alsof de anderen er niet waren: het bewegingsverband met het polsge-

*) Niet de Reformatie, dat is een beweging, een standpunt, een theologische stroming. Maar ik spreek over kerk en kerken, over organen, lichaamsdelen.

wricht, de wezenafhankelijkheid met de slagader van het hart, kortom heel de hand en heel het lichaam.

De „protestanten”, zich gaarne zo noemende alsof er geen organisme aan het geloven te pas kwam, alleen maar een inzicht, een overtuiging, — alsof de wijsvinger rechtstreeks bestuurd werd door de Geest en niet door het lichaam heen —, de protestanten dus vergeten gemakkelijk dat zij Gods schrijfwerk, en Zijn schriftuurlijkheid alleen kunnen volgen en volbrengen door de organische verbondenheid met het geheel, met synagoge en met oecumene, met orthodoxie, romana en anglicana; al de vingers van de messiaanse hand, hoezeer de vingers onderling beweegbaar, verdeelbaar en zelfs tegenstrijdig zijn. Het was een hand die op de muur van de wereldmacht het mene tekeld schreef, een schrijvende vinger wordt ons alleen gemeld over God Zelve”.

Een dichterlijke, moderne versie van Kuipers pluriformiteitstheorie. Evenals deze een gedachtenspel, woorddronken speculatie. Want, om aan te sluiten met onze critiek bij die beeldspraak, die toch in feite een uitspraak is (al is het inderdaad geen apostolische!), de vingers van de hand kunnen elkander niet missen. En binnen de heilige, algemene, christelijke kerk, ook binnen die kerk op een bepaalde plaats, kunnen de leden, met hun verschillende gaven elkander niet missen. Dat heeft de apostel Paulus ons in 1 Corinthen 12 wel zeer apostolisch geleerd. En zou ds Barnard bedoeld hebben een uitwerking te geven van het daar aangegeven thema, we zouden hem van harte bijvallen. Maar dat bedoelt hij nu juist niet. Want — om slechts deze twee te noemen — de roomse en de gereformeerde kerk zijn niet op gelijke en wettige wijze variëteiten van het kerktype, verhouden zich al evenmin als de ringvinger en de wijsvinger aan de rechterhand, wier samenspel nodig is om het éne schrift te doen ontstaan. En de joodse synagoge, met haar volhardende verwerping van de Christus is al evenmin een onmisbare partner in dat samenspel. De joodse synagoge is, niet naar ons, maar naar des Heren oordeel „een synagoge des satans”. Op. 2 : 9; 3 : 9. De orthodoxie, de russische en de griekse kerk (de pink) is in leer en kerkregering ver afgeweken van de waarheid der Schrift, de roomse kerk (de ringvinger met de ring van Petrus!) niet minder. Hetzelfde geldt van de anglicaanse kerk (de middenvinger) en de „protestantse” kerkvorm (de wijsvinger der schriftuurlijke profetie)... Men zou vragen willen: behoort de vrijzinnigheid van het type dr Smits daar ook bij? Het is toch al te dwaas dat de synagoge en allerlei van de Schrift verdwaalde kerken alle onontbeerlijke componenten zijn in het éne handwerk Gods, de kerk.

Nu willen we niet vergeten dat de leer van de pluriformiteit der kerk — het is beter te zeggen de mening van dr A. Kuiper op dit punt — in het eigen werk van dr Kuiper menige grondige correctie ontvangt. Kuiper was kerkelijk allesbehalve indifferent. Maar dat neemt niet weg: die leer is dwaas, vindt generlei steun in de Schrift en het is eenvoudig met de waarheid in strijd de voorstelling te geven alsof al die kerken samen ons een beeld zouden geven van de veelkleurige wijsheid Gods. Hier heeft God niet gewerkt, maar de satan. En voor dat werk van de satan en de zonde laat zich geen theorie ontwerpen. dat is niet in een of ander systeem te vatten, daarvan is geen verklaring te geven. De zonde is altijd dwaasheid en overtreding van de wet. Als we de brieven aan de zeven gemeenten lezen, dan is het een knap stuk om te zeggen: Ge ziet hier de pluriformiteit der kerk voor u. De zaak is anders. De Here Jezus prijst hier de ene gemeente, Hij troost de andere, een volgende wordt opgeroepen tot bekering, een vierde bedreigd.

De fout is dat dr Kuiper in deze theorie afweek van de Schrift en van de overeenkomstige eenvoud van de belijdenis.

Samenspreking

Uit „Contact” lezen we een artikel van Ds Amelink over de „Samenspreking”. We nemen daarvan het volgende over:

Ik ben tegenstander van samenspreking op het niveau van generale synodes, omdat dit eigenlijk een overnemen is van de wijze van kerkrechtelijk denken, die in de gebonden kerken heersende is. Alsof in eerste instantie deze zaken door synodes moesten worden beslist. Ook in deze zaken hoort de beslissing in eerste instantie plaatselijk te liggen. Komt men plaatselijk bij eventuele samenspreking tot resultaten, die van belang zijn voor alle kerken, dan is er tijd genoeg om dat in de normale kerkelijke weg aan de orde te stellen. Ik meen dat dit m.n. ook geldt van onze verhouding met de Chr. Gereformeerde Kerken.

Mijn hoofdargument is echter dat de vraag samenspreking of niet voorbijgaat aan de wezenlijke nood zowel van de gebonden kerken als van onze kerken. We kunnen ons tot onze kerken verder beperken. Wij hebben wel wat anders te doen momenteel dan zaken ergens elders recht te zetten. De Schrift leert ons dat we altijd bereid moeten zijn tot verantwoording aan al wie ons rekenschap vraagt van de hoop, die in ons is, doch met zachtaardigheid en vrede, en met een goed geweten (I Petr. 3 : 15—16). En ook al

KRITISCHE KRABBEL

Het kind... en de samenspreking

Hij rende in één ruk van school naar huis. Dat moest hij toch eens aan vader vragen! De juffrouw had vanmorgen verteld van de Heere Jezus. Die was aan een kruis geslagen door de soldaten. Zo maar spijkers door Zijn handen en door Zijn voeten en toen liep het bloed al over Zijn gezicht. Dat kwam van die kroon met stekels, die ze Hem hadden opgezeten. Zo gemeen als dat was! En ze hadden Hem geslagen en Hij deed niets terug. Hij had zelfs nog voor die soldaten gebeden! Als het hem gebeurd was, zou hij het wel anders gedaan hebben! Hij zou hebben gevochten, geschopt, gebeten! En dan de Heere Jezus, Die alleen maar goed gedaan had; Die de mensen beter had gemaakt als ze ziek waren; Die iedereen altijd helpen wou!

Zou het nu wel waar zijn? Zou de juffrouw het niet wat erger hebben gemaakt, een beetje spannender? Want 't was wel spannend geweest! Eerst die Judas, die verrader, die de Heere Jezus een kus gaf. Net of hij veel van Hem hield en hij verraadde Hem juist! En toen bij de priesters en bij de koning en bij die andere man. De namen had hij niet onthouden. En toen dat verschrikkelijke bij het kruis op de berg.

Hij had er de hele morgen aan moeten denken. En de juffrouw had gezegd dat de Heere Jezus dat voor ons allemaal deed, omdat wij dan konden zalig worden. En dat het de schuld van ons allemaal was, dat de Heere Jezus zo'n pijn moest lijden. Zijn schuld ook, want hij was ook nog wel eens ondeugend. Ja, wel eens, zeg maar van vaak!

Maar eerlijk, hij dacht dat de juffrouw er wel wat bij gemaakt had. De juffrouw vertelde wel eens vaker van die spannende verhalen, die ze zelf maar bedacht. Dat had ze nu vast ook wel een beetje gedaan!

En daarom draafde hij zo gauw naar huis, want dat moest hij vader eens vragen. Als vader nu maar thuis was.

Hè, hè, hij was er. Ja hoor, vader was thuis. Hij zat de krant te lezen. Gelukkig!

Hij stootte naar binnen. „Voeten vegen!”, riep moeder vanuit de keuken. „k moet vader wat vragen” en meteen stond hij naast vaders stoel.

„Vader, is het waar dat...” „Wacht even, zie je niet dat ik aan 't lezen ben?” Ja, dat zag hij, maar hij moest toch eerst weten of het waar was? Hij zou maar even wachten, vader hoorde nu toch niets. Wat las vader? Hij spelde het woord dat met dikke letters bovenaan stond: SAMENSPREKING? Wat zou dat wezen? Daar begreep hij niets van. Vast erg belangrijk! Hij zou het nog maar eens proberen. „Vader, de juffrouw zei...” „Ja, ja”, zei vader. „De juffrouw zei dat de Heere Jezus aan het kruis...” „Laat mij nu eerst eens rustig lezen”, snauwde vader en toen tot moeder die de kamer binnenkwam: „Wat een mooi artikel van professor A over de samenspreking. Heb je dat al gelezen? Daar kan dominee B het weer mee doen. 'k Ben benieuwd wat die weer in zijn krantje zal schrijven. Hier heeft hij vast niet van terug”.

„Vader”, begon hij nog eens, „de juffrouw...” „D, juffrouw heeft gelijk en jij moet maar buiten gaan spelen” zei vader, al weer geheel verdiept in het samensprekingsartikel.

Hij droop af. „De juffrouw heeft gelijk”, zei vader, en hij wist niet eens wat de juffrouw had gezegd. Hij zou maar eens afwachten wat de juffrouw morgen weer vertelde, maar veel geloofde hij er niet van.

Vader vouwde de krant dicht. Op de achterkant las hij onder Kerknieuws nog even vlug wie er afgevaardigd waren naar de Synode. Hij rekende even snel uit, zoveel tegenstanders, zoveel voorstanders van samenspreking. Wat had die jongen ook weer te zeuren? Hij had iets gehoord over de juffrouw, die verteld had over de Heere Jezus aan het kruis. Het was niet eens goed tot hem doorgedrongen. Maar het kon best dat het daar over ging. want het was al weer in de lijdensweken. Dat was waar ook, daar had hij nog niet zo bij stil gestaan. 't Ging ook zo vlug. Kerstmis net achter de rug en nu al weer in de lijdensweken. En dan de Generale Synode!

Frater.

P.S. Dit stukje werd voor enige weken geschreven, maar moest wegens plaatsgebrek overstaan.

kunnen wij een goed geweten hebben m.b.t. onze zaaksgerechtigheid in de Vrijmaking, ik meen niet dat wij als kerken een goed geweten mogen hebben over ons kerkelijk leven sedertdien. Echt kerk zijn van onze Here Jezus Christus moet men niet alleen uit zijn „papieren” kunnen bewijzen, maar ook uit het leven van de kerk.

Een ware kerk moet ook een zuivere kerk zijn. Hand. 2 : 41—47 leert dat wel heel duidelijk. De voortdurende stroom van onenigheid in onze kerken beneemt ons als kerken het goede geweten dat aanwezig moet zijn om verantwoording te kunnen doen. Onze zaaksgerechtigheid in de Vrijmaking moest ook te zien zijn in het evangelische vrijgemaakte leven als kerken.

Het is inderdaad waar dat we niet hoeven te wachten tot er nooit eens meer iets verkeerd zou gebeuren bij ons. In elke menselijke samenleving is helaas de zonde ook. Maar ons kerkelijke leven vertoont niet een enkele keer wel eens wat, maar er is een voortdurende stroom van onenigheid. Waar de wereld om lacht. En dat voortdurende zal toch eerst weggedaan moeten worden. Want zonder het „goede geweten” kunnen de anderen niet beschaamd worden. Door de beslissingen van de veertig jaren werd de vernieuwing die zich baan brak in het gereformeerde leven afgegrensd wat de gebonden kerken betreft. Maar die vernieuwing dreigt in onze kerken te verzanden door allerlei moeite, die het echte leven belemmeren.

Er is daarom geen enkele reden van het al of niet samenspreken een sjibboleth te maken, zoals in „Contact” terecht al eens gesteld is. Daar is geen reden voor, omdat we ons ook bij een meerderheidsbesluit moeten willen neerleggen. Klemmender echter is nog dat er religieus andere zaken eerst aan de orde moeten komen. Met name de vraag hoe het toch wel komt dat er steeds weer onenigheid uitbreekt onder ons.

C. V.

KERKNIEUWS

Beroepen te Sappemeer: F. van Deursen; te Veendam: H. de Vries te Sneek.

Delfshaven. In het nieuwe kerkgebouw van de Geref. Kerk van Delfshaven werd een nieuw kerkorgel ingebruik genomen. Het orgel werd vervaardigd door de firma Verschuieren te Heijthuisen (L.) Dirk Jansz. Zwart die technisch adviseur was bij de bouw bespeelde het nieuwe instrument.

Kerksplitsing te Groningen. De kerkeraad van Groningen besloot met ingang van 8 mei a.s. over te gaan tot splitsing in drie zelfstandige kerken t.w.:

Groningen-Noord (Oranjewijk, Noorderwijk, Oosterwijk),

Groningen-Oost (Oosterwijk-N en Oosterwijk-Z) en

Groningen-Zuid (Parklaanwijk, Stadsparkwijk en Westerwijk).

Een enkele kleine correctie in de huidige wijken werd aangebracht.

De dienaren des Woords in Noord zijn ds P. K. Keizer, ds J. Verkade en ds L. L. v. d. Vliet.

In Zuid: ds J. Groen, ds C. Stam en ds A. v. d. Ziel.

In Oost: ds A. Jagersma (1 vakature).

Adressen. Drs J. Douma, Langevaart 88, Rijnsburg, tel. 01718-2564; **Winsum-Obergum:** R. O. de Vries, Hunzeweg 71, Garnwerd (Post Ezinge); diakonie: J. Spanninga, Priorstraat 5, Winsum (Gr.); **Zoetermeer:** Kerkeraad: J. Clement, Stationsstraat 81; Voorziening des Woords: Telef. (01790)-3161 t.n.v. C. v. d. Spek; Diaconie: M. Bloem, Schinkelweg 35.

DE GENERALE SYNODE

Van de 2e synodeweek

In de tweede synodeweek heeft de synode zich bezig gehouden met verschillende niet spectaculaire zaken van de „rol van haar werkzaamheden” of, zoals men voorheen placht te zeggen: van haar agendum. Zaken als een brief van iemand, ergens uit het vaderland, over de naam van de kerken bij voorbeeld. Zulke zaken worden natuurlijk, en gelukkig, snel afgedaan. Iets anders zou het zijn met zulk een zaak als deze, wanneer zo'n zaak uit de kerken opkwam en door kerkelijke vergaderingen op het agendum was gebracht. Een andere zaak, die tot deze niet spectaculaire onderwerpen behoorde, was b.v. een brief van br G. Goossens behelzende een uiteenzetting die zeker niet onverdienstelijk was, betreffende de plaats van samenkomst van classisale vergaderingen (art. 41 K.O.), alsmede de aanwezigheid van dienaren des Woords van een gemeente, die meer dan één dienaar des woords heeft (art. 42 K.O.) Hij verlangde, indien de synode met zijn beschouwingen (dat waren het!) zou kunnen instemmen, dat de synode dan „de aangevoerde zaken onder de aandacht der kerken zou willen brengen, haar dringend aanbevelende erop toe te zien, dat de vergaderingen der classis gehouden worden bij beurte in elke gemeente van het betrokken ressort en voorts dat er geen adviseerende leden in het moderamen van een classis-vergadering worden gekozen”. Natuurlijk mocht de synode niet in deze beschouwingen treden. Een synode is geen studiegezelschap. Bovendien

is er een art. 33 K.O. Dit artikel zegt, (en dat is een erg wijze regel), dat zaken die op de mindere vergaderingen afgehandeld kunnen worden niet op de meerdere vergaderingen in behandeling mogen komen. Dit zijn classisale zaken. Natuurlijk mag de synode zich wel bezighouden met de artikelen van de geldende kerkenorde, maar dan wanneer zulke zaken door de kerken aan de orde zijn gesteld. Een synode is niet een boven de kerken staand, toezien college, dat van boven af, zo maar op vermeende of werkelijke misstanden mag gaan wijzen bij classisale en andere kerkelijke vergaderingen.

Een ook al niet spectaculaire zaak was het voorstel van de particuliere synode van Overijssel-Gelderland (van 8 maart 1961) inzake de „eisen voor het praeparatoir examen en inzake het peremptoir examen in onze kerken”. Ik weet niet of al onze lezers weten wat met deze „dure” woorden „praeparatoir” en „peremptoir” bedoeld wordt. Als u het niet mocht weten, wees dan tevreden als ik u zeg, dat deze woorden zien op de beide kerkelijke examens, die onze a.s. dienaren des Woords moeten passeren vóór dat zij in de ambtelijke dienst bevestigd kunnen worden. De genoemde part. synode wilde nu tamelijk ingrijpende wijzigingen in de bestaande regeling voor deze beide examens voorstellen. De synode wees de voorstellen zonder veel discussie van de hand, niet omdat ze niet goed waren, maar op grond van de overweging, dat die voorstellen betrekking hadden op alle kerken en dat in geen van de andere zeven particuliere synodale ressorten van ons land, dit voorstel in behandeling was geweest. Dat wil zeggen: de kerken, die het aangaat, hadden zich er niet mee beziggehouden. Jammer? Hoogst waarschijnlijk lag dit aan de late tijd van vergaderen van de part. synode van Overijssel-Gelderland. Van de synode een wijs besluit. Geen zaken voor de kerken behandelen, waar de kerken zelf niets van weten en waarover zij zich dus niet hebben kunnen uitspreken.

In deze tweede synode-week is voorts het hele 3e hoofdstuk van het agendum afgehandeld. Ook dit hoofdstuk moge geen spectaculaire zaken bevat hebben, het bevatte wel zéér belangrijke zaken; zaken, die echt de kerken in het „gemeen aangaan”, echte synode-zaken. In dit hoofdstuk werden aan de orde gesteld de zaken betreffende onze Theologische Hogeschool. Tot deze zaken, die elke gen. synode op haar agendum krijgt, behoren: het rapport van de deputaten-curatoren van de Theol. Hogeschool, bevattende verslagen over de periode oct. 1958—dec. 1960; het rapport van de deputaten-financiële van de Theol. Hogeschool. Dit rapport bevatte een jaarverslag over 1958 en een over 1959, met bij elk van de jaarverslagen een uitvoerig accountantsrapport. De eerstgenoemde deputaten (curatoren), zijn de door elke gen. synode aan te wijzen mannen, die de zorg voor de gang van zaken bij de opleiding in opdracht van de synode, voor alle kerken, in handen gekregen hebben. Een verantwoordelijke taak. Van deze arbeid moet op elke gen. synode verslag worden uitgebracht.

De tweede groep deputaten (financiële) zijn de mannen, die de zorg voor de financiën van de Theol. School, de gebouwen, hoogleraren, lectoren en al het ander personeel enz. in handen hebben. Niet minder verantwoordelijk werk, dat deze mannen voor en namens alle kerken verrichten. Wat de financiële verzorging van hoogleraren en weduwen van hoogleraren betreft werd ter synode uitgesproken dat deze financiële verzorging niet karig mag zijn.

Aan het eind van de behandeling van dit hoofdstuk over de Opleiding kon de praeses der synode gewagen van het vele goede dat de HERE ons in ons „Kampen” tot hiertoe heeft gegeven. Een woord van dankbaarheid was op z'n plaats.

Een andere zaak uit de tweede synodeweek, die wat meer spectaculair leek dan de overige zaken, was de zaak van art. 113 van de Handelingen van de synode van Bunschoten-Spakenburg. Wat is dit voor een zaak? Ik las in een dagblad, dat de synode te Assen zich in deze week had beziggehouden met een kerkrechtelijke kwestie in verband met de zaak Goossens. Dit is niet helemaal er naast. Ter gen. synode van Bunschoten-Spakenburg zijn betreffende de zaak Goossens, lange reeksen van overwegingen, oordelen en uitspraken gedaan. Een van de uitspraken uit die reeks, is de uitspraak van art. 113 van de Handelingen van die synode. Nog niet tegen de uitspraken, maar wel tegen overwegingen uit de lange reeks overwegingen van die Spakenburgse synode, zijn nu op de Asser-synode-tafel een aantal verzoeken neergelegd om herziening of revisie!

Waartegen gaat het bezwaar van de kerken en broeders, die revisie verzoeken?

Wel, de synode van Spakenburg heeft in deze overwegingen al overwegend gesteld, dat wie revisie wil vragen van een uitspraak van een gen. synode (met name van de vorige gen. synode), en dan inzake die **appelzaak**, die niet zijn eigen zaak is, dat alléén mag doen indien hij met zijn verzoek om revisie, de zogenaamde „kerkelijke weg” afloopt. Dat wil zeggen: hij moet eerst naar zijn kerkeraad, dan naar de classis, vervolgens naar de part. Synode en pas daarna kan en mag hij met zijn verzoek ter gen. synode komen.

Het is misschien nogal ingewikkeld voor iedereen, die de zaak niet bestudeerd heeft. En ik kan me voorstellen, dat de lezers van het Gezinsblad, uit en door de lange verslagen die dit blad met heldenmoed van de behandeling van deze zaak ten beste gaf, niet veel meer inzicht in de zaak noch in de behandeling van de zaak ter synode hebben gekregen.

Ik hoop dat u mij niet kwalijk neemt, wanneer ik niet gedetailleerd over de zaak ga schrijven. Uw dienaar verslaggever heeft daar op het moment niet veel trek in. Laat het genoeg zijn, dat ik eerst dit schrijf, dat de synode op het voetspoor van de part. synode van Overijssel-Gelderland ditmaal, en in navolging van een eerbiedwaardige traditie in de praktijk van kerkelijke vergaderingen, heeft onderscheiden tussen **appelschriften** en **revisieverzoeken**.

Appelschriften zijn verzoekschriften van iemand, die zich beklagt door een mindere vergadering te zijn verongelikt. Zulk een broeder zal zich op de meerdere vergadering kunnen beroepen. Hij behoeft dat niet te doen. Dit laatste zeg ik er opzettelijk bij. In onze kerken komt het blijkbaar voor, dat men zegt: ik gevoel me, of ik wéét me verongelikt door de kerkeraad, nou moet ik in appel of in beroep gaan bij een meerdere vergadering. Appelschriften zijn verzoeken van mensen of vergaderingen, die met hun zaak in beroep gaan bij een meerdere vergadering, en zulks naar artikel 31 K.O.

Nu revisieverzoeken. Revisieverzoeken zijn verzoeken gericht aan een kerkelijke vergadering om herziening van een bepaald besluit. De eerstgenoemde kunnen en moeten uiteraard, omdat het een in-beroep-gaan is, trapsgewijs gaan, d.w.z. van de mindere op de meerdere en nimmer mag iemand zich van zijn kerkeraad op de gen. synode of op de part. synode beroepen. Maar een vraag om herziening van een bepaald besluit in het algemeen mag men richten tot elke kerkelijke vergadering, en wel rechtstreeks en onmiddellijk, zelfs wel tot de nog zittende synode. Evenzeer als u dit mag doen tot uw kerkeraad, wanneer u in het kerkeraadverslag zou lezen, dat de kerkeraad een besluit genomen zou hebben dat u helemaal verkeerd vindt. U mag schrijven aan uw kerkeraad. U mag schrijven aan de gen. synode. En de kerkeraad en de synode mogen niet zeggen: mondje dicht. Elke kerkelijke vergadering, zich bewust van menselijke zwakheden en gebreken, kan zich vergissen, en het is een van de mooie dingen in de kerk, dat we elkaar op vergissingen en fouten vriendelijk attent mogen maken. Of de kerkelijke vergadering overtuigd zal worden door een verzoek om herziening is wat anders. Dit hangt helemaal af van de argumenten die worden aangevoerd.

Welnu een aantal kerken en particuliere personen waren beducht, dat de synode van Spakenburg dit recht om revisie te vragen aan kerkelijke vergaderingen had ingekort, en zulks ten onrechte. De synode van Assen heeft de revisie verzoekende kerkeraden en particuliere aangehoord, hun argumenten overwogen en gezegd: inderdaad u hebt gelijk broeders. De synode volstond met uit te spreken, dat hetgen de gen. synode van Spakenburg, blijkens art. 113, onder II, 4B harer acta overwogen heeft, en dat geleid heeft tot onontvankelijkverklaring van verscheidene revisieverzoeken, zij dat laat voor rekening van die vergadering; doch dat dit niet als norm voor de toekomst geldt.

weshalve de regel blijft, dat verzoeken om revisie van besluiten ener meerdere vergadering **rechtstreeks** bij een volgende gelijksoortige vergadering kunnen en mogen worden ingediend.

Tot zover de tweede week.

J. M.

Rectificatie. In het synode-nieuws dat opgenomen was in het nummer van 14 april was o.m. een zeer storende drukfout geslopen. In de derde kolom van pagina 16, regel 21 en 22 staat het woord „tenderde” dat in onze nederlandse taal niet voorkomt. Men leze: „tendeerde”. De zin was bedoeld als volgt: men zou de vraag kunnen opwerpen of de derde Asser synode...., niet tenderde op dit punt in een richting die enz....

J. M.

WIJ ZOEKEN CONTACT MET

SERIEUZE PERSONEN

DIE GESCHIKT EN BEREID ZIJN
OM BELANGRIJKE BOEKWERKEN
TE VERKOPEN

Ook zij, die vrije tijd beschikbaar hebben en deze produktief willen maken, kunnen reflecteren.

Brieven van gegadigden worden gaarne ingewacht onder Nr L-1209, Adv. Bur. ALTA, Pausdam, Utrecht